

บทที่ 4
ผลการศึกษา

ประวัติไทยซึ่งหมู่บ้านคลองวัดไร่

สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านคลองวัดไร่เดิมเป็นป่าและรกร้างว่างเปล่า ยังไม่มีผู้ใดเข้ามาอาศัยจนเมื่อถึงปีพ.ศ.2462 นายสี จันทร์กล้า พร้อมครอบครัวเดินทางมาจากจังหวัดสุพรรณบุรี ได้เข้ามาจับจองที่ดินเพื่อปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและเพื่อการประกอบอาชีพ หลังจากนั้นประมาณ 7 เดือน ได้มีชาวไทยซึ่งได้อพยพมาจากจังหวัดสุพรรณบุรีตามมาอีก และได้เข้ามาจับจองที่ดินเพื่อทำกินและปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และได้กระจายกันอยู่ในบริเวณหมู่บ้านคลองวัดไร่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ในขณะนั้นได้มีวัดร้าง ซึ่งตั้งติดกับ “คลองอี่งั่ว” ซึ่งได้มีหลวงตากกล้า เป็นพระมาจากจังหวัดสุพรรณบุรีได้มาบูรณะวัดร้างให้เป็นวัดที่มีพระสงฆ์พำนัก ภายหลังเปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดคลองวัดไร่

บ้านคลองวัดไร่เป็นหมู่บ้านชาติพันธุ์ซึ่งเป็นชุมชนที่ค่อนข้างใหญ่ ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 387 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,352 คน

ตั้งแต่แรกตั้งหมู่บ้านจนถึงปัจจุบัน มีผู้ใหญ่บ้าน รวม 9 คน ดังนี้ คือ

1. นายชุ่ม เกิดปานทอง	6. นายสี ชาวผ่อง
2. นายเทียน แซ่วี	7. นายเลี้ยง ดิษดี
3. นายก่าน แซ่เรือ่ง	8. นางงาม จิตพิทักษ์
4. นายบานเย็น โตท่าโรง	9. นายวิเชียร ชาวผ่อง
5. นายหิบบ สงวนศักดิ์	

ด้านศาสนา

ชาวบ้านร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้าน 1 วัด คือ วัดคลองวัดไร่ โดยมีพระครูละไม์ จนฺทโชโต เป็นเจ้าอาวาส

ด้านอาชีพ

ทำนาร้อยละ 35.32 ทำไร่ร้อยละ 40.45 ทำสวนร้อยละ 10.25 ค้าขายร้อยละ 6.18 รับจ้างร้อยละ 7.80

ด้านการศึกษา

มีสถานศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านคลองวัดไร่(ระดับประถมศึกษา) และโรงเรียนบางระกำวิทยศึกษา (ระดับมัธยมศึกษา)

ด้านคมนาคม

ในหมู่บ้านมีถนนลูกรังตัดผ่านครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2509 จากอำเภอบางระกำถึงบ้านวังเปิด ระยะทาง 7 กิโลเมตร ถนนสายนี้เป็นถนนสายสำคัญที่สุดในหมู่บ้านเนื่องจากเป็นถนนสายหลักที่ใช้เป็นเส้นทางในการติดต่อกันภายในหมู่บ้านและเดินทางออกนอกหมู่บ้าน และมีทางแยกเข้าไปในหมู่บ้านอีก 17 สาย ต่อมาถนนสายหลักได้ลาดยางเมื่อปี พ.ศ.2530

ด้านการสื่อสารและไฟฟ้า

ไฟฟ้าได้เข้าสู่หมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2516 ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ และสามารถรับฟังข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และหอกระจายข่าวจากผู้นำชุมชน และเสียงตามสายภายในหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในโรงเรียนคลองวัดไร่ สามารถกระจายข่าวสารได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการนัดหมายประชุม และข่าวสารด้านสาธารณสุข

สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน

ที่ตั้งของหมู่บ้านคลองวัดไร่เป็นที่ราบลุ่ม มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรต่าง ๆ เช่น พืชพรรณ ไม้ผล และทรัพยากรทางประมง มีหนองน้ำ ลำคลอง และไม่ไกลจากหมู่บ้าน มีแม่น้ำยมไหลผ่านเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเป็นอย่างมาก ปัจจุบันป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติที่เคยอุดมสมบูรณ์ในอดีต ยังคงพอมิให้เห็นและยังใช้ประโยชน์ได้อยู่ เช่น คลองอีจัว หนองลี หนองทอง หนองกล้า ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้ยังคงเอื้อประโยชน์แก่ชาวบ้านในหมู่บ้านคลองวัดไร่ เป็นอย่างมาก มีพื้นที่ทั้งหมด 3,790 ไร่ จำนวนครัวเรือน 387 ครัวเรือน ประชากร 1,352 คน เป็นชาย 657 คน หญิง 695 คน

ทิศเหนือจรดกับ	บ้านบางระกำ	หมู่ที่ 7
ทิศใต้จรดกับ	บ้านบางระกำ	หมู่ที่ 7
ทิศตะวันออกจรดกับ	บ้านท่าโก	หมู่ที่ 3
ทิศตะวันตกจรดกับ	บ้านไร่กลาง	หมู่ที่ 14

ประวัติศาสตร์พันธุ์ของชาวไทยไซ่ง

ไทยไซ่ง หรือไทยทรงดำ เป็นไทยสาขาหนึ่งที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในบริเวณที่ราบสูงจีนเกียง แถบภูเขาอัลไตทางตอนใต้ของจีน โดยรวมตัวกับไทยสาขาอื่น ๆ ตั้งอาณาจักรเป็นอาณาจักรน่านเจ้า หลังจากกบฏไล่ข่าน เข้าครอบครองน่านเจ้า คนไทยก็ได้อพยพลงมาทางใต้ ไทยไซ่งหรือไทยทรงดำ ได้อพยพมาตั้งหลักแหล่งบริเวณแม่น้ำกู (แม่น้ำที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขงที่หลวงพระบาง) ใน แคว้นสิบสองจุไทย และมี “เมืองแฉง” (ปัจจุบันคือ เมืองเบียนเตียนฟูประเทศเวียดนาม) เป็นเมือง หลวง เมืองแฉงนี้เป็นหัวเมืองฝ่ายเหนือ อยู่ในอาณาจักรสิบสองจุไทย บริเวณที่อยู่ตอนเหนือของราชอาณาจักรลาว ใกล้เขตแดนประเทศเวียดนามเหนือ คนไทยในแคว้นสิบสองจุไทยได้ปกครองตนเอง เป็นอิสระมาเป็นเวลานาน จนถึงพุทธศตวรรษที่ 1920 จึงได้อยู่ในความคุ้มครองของนครหลวง พระบาง

ใน พ.ศ. 2322 สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี พระเจ้ากรุงธนบุรีได้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกยกกองทัพไปตีนครเวียงจันทน์ได้กวาดต้อนชาวไทยทรงดำมาจากแคว้นสิบสองจุไทยเข้ามาในราชอาณาจักรไทยและให้ไปตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2421 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงส่งกองทัพไทยไปช่วยพวกลาวปราบฮ่อ ได้นำครอบครัวไทยทรงดำเข้ามาในราชอาณาจักรไทยอีกครั้งหนึ่ง

ไทยทรงดำหรือไทยไซ่ง เมื่อมาอยู่ในจังหวัดเพชรบุรีในราชอาณาจักรไทยแล้ว คนกลุ่มนี้ พยายามที่จะกลับไปยังถิ่นฐานเดิม คือแถบนครเวียงจันทน์และแคว้นสิบสองจุไทย จึงอพยพโยกย้าย ถิ่นขึ้นไปทางเหนือ ในที่สุดก็หยุดพักตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ เช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ พิจิตร และพิษณุโลก

สำหรับที่มาของคำว่า ไทยไซ่ง นั้นในหนังสือสารานุกรมไทยได้ให้ความหมายของคำว่า “ไซ่ง” ไว้ดังนี้ “ไซ่ง” เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อคนไทยสาขาหนึ่งที่มีภูมิลำเนาอยู่ในที่บางส่วนของจังหวัด เพชรบุรีคำว่า “ไซ่ง” เปลี่ยนจากคำว่า “ซ่ง ล้วง หรือ ทรง” ซึ่งแปลว่ากางเกง บางครั้งเรียกว่า ลาวไซ่ง หรือ ไทยทรงดำ คำว่า “ดำ” ในที่นี้ หมายถึง เครื่องแต่งกาย เพราะคนพวกนี้ชอบใช้สีดำ ไทยทรงดำไม่ว่าจะอพยพไปอยู่ที่ใดก็จะพยายามรักษาประเพณีดั้งเดิมของตนเองไว้เสมอ

ประวัติไทยไซ่งในอำเภอบางระกำ

ทวี บุรณขัตต์ (2535) นักปราชญ์ท้องถิ่นของจังหวัดพิษณุโลก ได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเรื่อง ไทยไซ่ง ในอำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เท่าที่มีหลักฐานปรากฏเอาไว้ว่า

...นางจำเรียง สิงห์ลล เกิดปีระกา พ.ศ.2459 เดินทางมาจากจังหวัดสุพรรณบุรีพร้อมกับบิดามารดา เมื่ออายุได้ 2 ขวบ (ปี พ.ศ.2461) โดยการนั่งเกวียน มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านแหลมมะค่า อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ครอบครัวประกอบอาชีพทำนา

...นายจ้อ สิงห์เรือง เกิดปีชวด เดือน 11 พ.ศ. 2457 และนางจ้อ สิงห์เรือง เกิดปีเถาะ เดือน 9 พ.ศ.2459 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี ได้เดินทางอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านแหลมมะค่า ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ โดยการเดินเท้าตอนหัวควาย มาเมื่อปี พ.ศ.2482 ประกอบอาชีพช่างไม้ และหมอพื้นบ้าน

ชาวไทยเชื้อ หรือไทยทรงดำ จะใช้นามสกุลหรือแซ่แบบจีน ตามชนชั้นทางสังคม กล่าวคือ ผู้ที่มีฐานะเป็นท้าวซึ่งเป็นลาวชนชั้นปกครอง ซึ่งจะใช้นามสกุลที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "สิงห์" เช่น สิงห์ลล สิงห์คำ สิงห์เรือง สิงห์คำ สิงห์ทอง สิงห์ทอง เป็นต้น ส่วนผู้น้อยหรือชนชาวบ้านธรรมดา จะใช้นามสกุลอื่น ๆ เช่น อ่อนวงศ์ สายเย็น อ้ออยู่ สร้อยระย้า เป็นต้น

ส่วนชาวไทยเชื้อ ที่มีนามสกุลที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "เพชร" มักจะเป็นพวกที่อพยพมาจากจังหวัดเพชรบุรี เมื่อมาตั้งถิ่นฐานในที่ต่าง ๆ แล้วยังคงมีความรัก ความผูกพันในถิ่นฐาน และเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ที่โปรดพระราชทานถิ่นที่อยู่ให้เมื่อครั้งแรกที่จังหวัดเพชรบุรี จึงได้พากันใช้คำว่า "เพชร" เป็นคำขึ้นต้นนามสกุล แล้วต่อด้วยชื่อบิดาหรือมารดา เช่น เพชรอุ่น เพชรรอด เพชรรุน เพชรเรือง เพชรลา เพชรวงศ์ เป็นต้น

การอพยพของชาวไทยเชื้อ เข้ามาในจังหวัดพิษณุโลก มีการตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นกลุ่มในเขตพื้นที่ของอำเภอวังทอง และอำเภอบางระกำ และส่วนใหญ่จะอพยพมาจากอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี มีบางส่วนที่อพยพมาจากจังหวัดราชบุรี นครปฐม และสุพรรณบุรี ในเขตอำเภอบางระกำที่มีชาวไทยเชื้อมาตั้งถิ่นฐาน ได้แก่

1. ตำบลวังอีตก ที่บ้านกลางสุริยวงศ์ และบ้านหนองเต่าดำ
2. ตำบลปลักแรด ที่บ้านปลักแรด
3. ตำบลบางระกำ ที่บ้านคลองวัดไร่
4. ตำบลชุมแสงสงคราม ที่บ้านห้วยกระได บ้านเนินพยอม บ้านหนองแพงพวย และบ้านชุมแสงสงคราม
5. ตำบลพันเสา ที่บ้านแหลมมะค่า
6. ตำบลบ่อทอง ที่บ้านดงยาง บ้านหนองตาเขียว บ้านบ่อทอง บ้านหนองบัว

ชาวไทยโซ่ง หรือไทยทรงดำที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพิษณุโลกถึงแม้ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของไทยโซ่งทั้งหมดที่กระจัดกระจายกันอยู่ในหลาย ๆ จังหวัดทั่วประเทศ แต่ชาวไทยโซ่งส่วนใหญ่ก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตของชาวเมืองพิษณุโลกได้เป็นอย่างดี อีกทั้งชาวไทยโซ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านวัฒนธรรม และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สุขสงบ และเป็นอิสระชน น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะวัฒนธรรมและประเพณี ที่สำคัญๆ หลายอย่าง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้สังคมโลกได้เปลี่ยนแปลงไปจนแทบจะหาร่องรอยของอดีตไม่พบ แต่ชาวไทยโซ่งก็มีความพยายามที่จะรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นชนเผ่าของตนไว้ถึงแม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงไปมากก็ตาม ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญและน่าสนใจของชาวไทยโซ่งจะได้นำเสนอในลำดับต่อไป

ประเพณีเกี่ยวกับชาวไทยโซ่ง

ชาวไทยโซ่งยึดถือปฏิบัติประเพณีสืบทอดกันมาหลายประเพณี เช่น ประเพณีเสนเรือน ประเพณีเล่นคอน ประเพณีแต่งงาน และประเพณีศพ เป็นต้น ประเพณีบางประเพณีได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงกันไว้บ้างแล้ว ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ประเพณีเสนเรือน

ประเพณีเสนเรือนเป็นประเพณีที่ชาวไทยโซ่งยังคงปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาอย่างเคร่งครัด นักวิชาการได้กล่าวถึง ประเพณีเสนเรือนไว้ในลักษณะที่คล้ายกัน ดังนี้ นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ และมยุรี วัดแก้ว ได้กล่าวถึงประเพณีเสนเรือนของไทยโซ่งสรุปได้ว่า ประเพณีเสนเรือนเป็นการเซ่นไหว้ผีเรือนของชาวไทยโซ่ง เวลาเซ่นมีการเรียกชื่อผีเรือน ซึ่งเชื่อว่าเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ให้มากินเครื่องเซ่น ถือว่าการเซ่นนั้นทำให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วไม่อดอยาก และส่งผลให้ครอบครัวได้รับความสุขเกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือน ผีเรือนของชาวไทยโซ่งตามความเชื่อก็คือบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว และเป็นผู้ที่อยู่ในตระกูลเดียวกันมีการจดชื่อผู้ตายไปแล้วไว้ในบัญชี และจะต้องเชิญหมอลงมาทำพิธีเสนเรือนในห้องที่จัดไว้เฉพาะสำหรับผีเรือน ประเพณีเสนเรือนนี้ถือว่าเป็นประเพณีครอบครัว และหัวหน้าครอบครัวจะต้องจัดประเพณีนี้ ปีละ 1 ครั้ง หรือ 2 - 3 ปี ครั้ง ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัวชาวไทยโซ่งมีความเชื่อว่า ถ้าไม่จัดประเพณีเสนเรือนจะทำให้เกิดความอับมงคล เจ็บไข้ และได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รู้จักรับบุญคุณของปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ การเสนเรือนของชาวไทยโซ่งสรุปได้ว่า ประเพณีเสนเรือนนั้นเป็นการกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือนรวมทั้งเป็นการพบปะระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่าชาวไทยโซ่งในปัจจุบันจะนับถือศาสนาพุทธอย่างชาวไทยทั้งหลาย แต่ยังคงเชื่อในเรื่องการนับถือผีอย่างไม่เสื่อมคลาย มักมีการเซ่นและบวงสรวงผีอยู่เสมอ

ซึ่งมีที่นับถือมีหลายประเภท ให้ทั้งคุณและโทษ เช่น ถ้ามีคนป่วยในบ้านหรือได้รับเคราะห์ถือว่าผีให้โทษ แต่ถ้าทำการบวงสรวงผีเป็นประจำผีจะให้คุณ

2. ประเพณีเล่นคอน

ประเพณีเล่นคอนเป็นประเพณีการเล่นอย่างหนึ่งซึ่งเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวไทยไซ่ง่ได้รู้จักกัน และแต่งงานกัน นักวิชาการได้ศึกษาและแสดงความคิดเห็นเอาไว้ดังนี้ นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ และ สมทรง บุรุษพัฒน์ได้กล่าวถึงประเพณีเล่นคอนของชาวไทยไซ่ง่สรุปได้ว่า ประเพณีเล่นคอนหรือที่เรียกว่า “อินก๊อน” เป็นประเพณีที่มีชื่ออย่างหนึ่งของชาวไทยไซ่ง่ เป็นการเล่นระหว่างหนุ่มสาวที่โยนลูกข่าง (ตีอนมะก๊อน) ให้แก่กัน มีการร้องรำทำเพลง เป่าแคนพร้อมกับการเล่น การเล่นคอนนี้มีขึ้นเพื่อหนุ่มสาวโดยเฉพาะและเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้รู้จักพูดจาสังสรรค์ดูอุปนิสัยใจคอซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานนำไปสู่การแต่งงานในอนาคต โดยพวกหนุ่ม ๆ จะรวมกลุ่มกัน เพื่อออกเดินทางไปเล่นคอนในท้องถิ่นอื่น ๆ มีหัวหน้ากลุ่มเรียกว่า “หมอขับหรือพ่อขับ” ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถเชี่ยวชาญในการร้องเพลงขับตามแบบไทยไซ่ง่ สามารถโต้ตอบฝ่ายหญิงได้ไม่จมนุ่ม สำหรับฝ่ายหญิงก็มีหัวหน้ากลุ่มในการเล่นคอนเรียกว่า “แม่ขับ” และบุคคลสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการเล่นคอนคือหมอแคน ประเพณีการเล่นคอนนิยมเล่นกันในเดือน 5 หลังจากเกี่ยวข้าวในนาเสร็จ การเล่นคอนแบ่งเป็น 2 อย่างคือ อย่างแรกเป็นการเล่นคอนแบบธรรมดา เป็นการเล่นคอนหนึ่งวันกับหนึ่งคืนแล้วเลิก อย่างที่สองเป็นการเล่นคอนติดต่อกันหลายวันหลายเดือน ไปเล่นตามหมู่บ้านต่าง ๆ บางครั้งเล่นติดต่อกันเป็นเดือน

3. ประเพณีแต่งงาน

ประเพณีการแต่งงานหรือประเพณีงานกินดองของชาวไทยไซ่ง่ เป็นประเพณีที่ยังคงปฏิบัติและสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ นักวิชาการและผู้สนใจได้ศึกษาเอาไว้บ้าง ดังนี้ นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ และมยุรี วัดแก้ว ได้กล่าวถึงประเพณีแต่งงานของชาวไทยไซ่ง่สรุปได้ว่า ประเพณีการแต่งงานเรียกตามภาษาไทยไซ่ง่ว่า “งานกินดอง” หรือ “งานกินหลอง” ซึ่งมีความหมายว่า งานเลี้ยงเพื่อความเกี่ยวดองเป็นญาติกัน ชายหนุ่มหญิงสาวชาวไทยไซ่ง่เมื่อชอบพอรักใคร่กัน ฝ่ายชายก็จะส่งผู้ใหญ่เรียกว่าเจ้าแก่ไปสุขอต่อพ่อแม่ฝ่ายหญิง เรียกว่าไปโลมหรือไปไถโลม เมื่อฝ่ายหญิงตอบรับกับผู้ใหญ่ฝ่ายชายที่มาสุขอแล้วก็จะตกลงเรื่องสินสอดทองหมั้น ส่วนใหญ่จะเรียกเป็นจำนวนคู่ จากนั้นก็นัดวันทำพิธีแต่งงาน ซึ่งจะต้องเป็นวันดีของฝ่ายชาย คือเป็นวันว่างไม่ตรงกับวันตาย วันเผา วันเก็บกระดูกของบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ส่วนเดือนที่ใช้ทำพิธีแต่งงานมักใช้เดือนคู่ ขั้นตอนการแต่งงานของชาวไทยไซ่ง่แบ่งออกได้ 4 ขั้นตอน คือ “สอง สู สอง และสา” ขั้นหมั้นเรียกว่า “สอง” ส่วนการไปเยี่ยม

ระหว่างการหมั้นเป็นระยะ ๆ เรียกว่า “สู” คือไปมาหาสู และชั้นแต่งงานเรียกว่า “ส่ง” หรือนัดมือส่ง เป็นชั้นที่ต้องส่งตัวเจ้าสาวให้แก่เจ้าบ่าว และญาติพี่น้องเพื่อนฝูงจะช่วยกันนำหมากพลู ยาสูบ ปูนแดง เหล้าสตาจาร์ ไบเงิน ไบทอง ขนม ใส่กะหลบ 4 กะหลบ และขนม 8 ถาด เหล้า 4 ขวด ทั้งจัดเตรียมสิ่งของ หมู เหล้า ไก่ ขนม ใส่ถาดยกขบวนขันหมากไปยังบ้านเจ้าสาว มีการไหว้ผีเรือน พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ตามลำดับอาวุโส ดังนั้นประเพณีงานแต่งงานของชาวไทยจึงสรุปได้ว่า สิ่งที่น่าสนใจในประเพณีแต่งงานก็คือ การไหว้ของเจ้าบ่าว เจ้าสาว และเพื่อนของทั้งสองฝ่าย จะต้องไหว้ญาติมากมาย เป็นการฝึกให้เด็กอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ เมื่อแต่งงานกันแล้ว ถ้ายังไม่ส่งตัวเจ้าสาว เจ้าบ่าวจะต้องไปปรับใช้ที่บ้านเจ้าสาวเป็นเวลา 2-3 ปี จึงเรียกว่า “สา” หรือ “อาสา” ซึ่งเจ้าบ่าวต้องไปอาสาทำงานรับใช้พ่อแม่ฝ่ายเจ้าสาวเป็นการทดแทน

4. ประเพณีทำศพ

เมื่อมีคนตายในหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกครัวเรือนจะให้ความสำคัญกับการตายมาก จะหยุดงานการทุกอย่างที่ทำและมาช่วยกันจัดการกับงานศพ ในวันแรกที่มีคนตาย ญาติพี่น้องจะอาบน้ำแต่งตัวให้ศพ โดยให้ใส่เสื้อผ้าชิ้นที่มีสีสัน แล้วยกศพวางบนแคร่ไม้ไผ่ที่ทำขึ้น นำไปวางไว้ใต้ชื่อบ้านตามยาว รองและคลุมศพด้วยผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายสีขาวหรือแดง บ้านที่มีฐานะดีจะจัดทำ “เรือนแสด” ครอบศพ เรือนแสดเป็นมุ้งใหญ่ที่ทำด้วยผ้าขาว หรือจะทำเป็นม่านล้อมรอบศพก็ได้ เนื้อศพจะทำราวแขวนผ้าที่ทอไว้ นอกจากผ้าไหมและผ้าฝ้ายที่แขวนไว้นี้ก็จะมีเช็ดบ่อข้าวเหนียวแขวนไว้ด้วย ปลายเท้าศพจะวางเครื่องเช่นไห ในสมัยก่อนตอนกลางคืนจะมีการก่อกองไฟไว้ข้างบ้านติดกับห้องผีเป็นสัญลักษณ์ของคนตาย และปล่อยให้ลุกทั้งคืน วันรุ่งขึ้นหมอมผีที่เรียกว่า “เขย” จะทำพิธีบอกทางให้กับผู้ตายเพื่อให้วิญญาณกลับไปเมืองแกลงบ้านเกิดเมืองนอน ซึ่งปัจจุบันก็เปรียบเสมือนเมืองฟ้าเมืองสวรรค์สำหรับผู้ตาย หลังจากนั้นจึงหามศพไปเผาที่ป่าแล้ว หมอมผีต้องทำพิธีเสีงทายเพื่อขอซื้อที่ดินสำหรับเผาศพ เมื่อได้ที่แล้วจึงช่วยกันถางหญ้าพรวนดินให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม แล้วปักเสา 4 เสา วางแคร่บนปลายเสา กองฟืนไว้ใต้เสา แล้วหมอมผีจุดไฟเผาโลมด จากนั้นเจ้าภาพจะจุดไฟเป็นคนแรก วันรุ่งขึ้นญาติจะไปเก็บกระดูกและทำพิธีส่งผี คือส่งเสื้อผ้าเครื่องใช้ไปให้ผี เช่น ธงสำหรับให้ผู้ตายเกาะชายธงไปเมืองฟ้า เสาหลวงเป็นพาหนะให้ศพขึ้นไปเมืองฟ้า เรือนแก้วสำหรับเป็นบ้านเรือนให้ผู้ตายได้อยู่เมืองฟ้า เป็นต้น หลังจากพิธีส่งผีแล้วจะต้องหาวันที่ทำพิธีเผ่าเรือนเพื่อล้างเรือนให้สะอาดเสียก่อนที่จะอยู่อาศัยกันต่อไปโดยปราศจากทุกข์โศก เพราะเชื่อกันว่าบ้านที่มีคนตายเป็นเรือนร้ายไม่สะอาดบริสุทธิ์

คำนำวงศาคุณาญาติ (ม ศรีบุษรา:2530)

ตัวเรานับขึ้น

สายพ่อ

ชั่วที่ 4 - - ปู่ทวด (พ่อของพ่อทวด)
- - ย่าทวด (แม่ของพ่อทวด)

ชั่วที่ 3 ปู่โทด - พ่อทวด (พ่อของปู่)
ย่าโทด - แม่ทวด (แม่ของปู่)

ชั่วที่ 2 ปู่ - ปู่ (พ่อของพ่อ)
ย่า - ย่า (แม่ของพ่อ)

ชั่วที่ 1 พ่อ-แม่

สายแม่

ตาโทด-พ่อชวด(พ่อของตา)
ยายโทด-แม่ชวด(แม่ของตา)
ตา - ตา (พ่อของแม่)
ยาย -ยาย (แม่ของแม่)
แม่ - แม่

ตัวเรานับลง

ชั่วที่ 1 1. ลู - ลูก
ชั่วที่ 2 2. หลาน - หลาน
ชั่วที่ 3 3.เหลน - เหลน
ชั่วที่ 4 4. โหลน - โหลน
ชั่วที่ 5 5. - - ลื้อ

ญาติเกี่ยวดองทางสายโลหิตและทางสมรส

ลุง - ลุง(พี่ชายของพ่อหรือของแม่)

อา - อา (น้องสาวของพ่อ)

หล้าสาว - น้ำ (น้องสาวของแม่)

อาว-อา (น้องชายของพ่อ)

หล้าป่าว หรือ หล้ากว่าน -น้ำ (น้องชายของแม่)

ป้า-ป้า (พี่สาวของพ่อหรือของแม่)

พ่อปู่ - พ่อผัว (พ่อของผัว)	แม่ย่า - แม่ผัว (แม่ของผัว)
พ่อเฒ่า-พ่อตา (พ่อของเมีย)	แม่เฒ่า - แม่ยาย (แม่ของเมีย)
พ่อเลี้ยง-พ่อเลี้ยง	แม่เลี้ยง - แม่เลี้ยง
พ่อหม้าย-พ่อหม้าย (เมียตาย)	พ่อฮ้าง - พ่อหม้าย (เมียหย่า)
แม่หม้าย - แม่หม้าย (ผัวตาย)	แม่ฮ้าง - แม่หม้าย (ผัวหย่า)
ลุง - ลุงเขต (ผัวของป้า)	อาว - อาเขต (ผัวของน้องสาวของพ่อ)
น้ำเขย-น้ำเขย (ผัวของน้องสาวของแม่)	ลูกเขย - ลูกเขย
หลายเขย-หลายเขย	เหลนเขย-เหลนเขย
เขยกก-เขยใหญ่ (ผัวของพี่สาว)	เขยน้อย-เขยเล็ก (ผัวของน้องสาว)
ป้า-ป้าสะไภ้ (เมียของลุง)	โล-อาสะไภ้ (เมียของน้องชายของพ่อ)
น้ำเพ้อ-น้ำสะไภ้ (เมียของน้องชายของแม่)	เอี้ยเพ้อ-พี่สะไภ้ (เมียของพี่ชาย)
น้องเพ้อ-น้องสะไภ้ (เมียของน้องชาย)	ลูเพ้อ-ลูกสะไภ้
หลานเพ้อ-หลานสะไภ้	เหลนเพ้อ-เหลนสะไภ้
ลูกก-ลูกคนหัวปี (ชายหรือหญิง)	ลูกหล้า-ลูกคนสุดท้าย (ชายหรือหญิง)
ลูกชายกก-ลูกชายคนหัวปี	ลูกสาวกก-ลูกสาวคนหัวปี
อ้าย หรือ อ้ายเทาะ-พี่ชายใหญ่	เอี้ยกก หรืออีเอี้ย-พี่สาวใหญ่
อ้าย-พี่ชาย	เอี้ย(เอี้ยย)-พี่สาว
น้องชาย-น้องชาย	น้องสาว-น้องสาว

คำขานรับ

ชะน้อย,เออ,ฮือ,ก๊าก

คำสรรพนาม

บุรุษที่ 1 กู,ซ้อย,ชะน้อย

บุรุษที่ 2 มึง,เจ้า

บุรุษที่ 3 เพิน,อ้ายญา, เขา

คำกริยา

อย่าง-เดิน/ แล่น-วิ่ง/ ขอยยก-กระโจน/ เบิ่ง-ดู/ เบิ่งแยง-ดูแล/แพ้-ชนะ/ ซี้ด้อย-แพ้/ เอ็ด-ทำ/ ให้อ-ให้/
ให้-ให้(ร้องให้)/ โหฮุ่ม-ฮุ้ม/ โห-หัวเราะ/ โหซี้พื้น-หัวเราะเยาะ/ เว้า,ปาก-พูด/ แก่-ลาก/ ยู้-ดัน/ ย้าน-

กั้ว/ ซ้ำย่าน-ซ้ำตลาด/ เยอะ คู่-สงสาร/ อ้าย,ไซ-โกรธ/ ซ้ำโตะ-โกหก/ ซ่อย-ช่วย/ คู่เคา-คุกเช่า/ ยวบมือ-จับมือ/ บาย-แตะ,ต้อง(ยายมือ แตะมือ/ ดิ้นซู้-เล่นซู้/ ลูกมา-จามมา/ เด่มือ-ยื่นมือ,ซ้ำมือ/ ขอน้ำ-ขอร้อง/ อ้ายกัน-ทะเลาะกัน/ เมอ-กลับ (เมอเฮิน-กลับบ้าน)/ ฟ้าว-รีบเร่ง/ ซังเข้อ-ละเมอ/ คบกัน,พ้อกัน-พบกัน/ มีคบกกัน(มีคบกกัน)-คลาดกัน/ โมนซิ่น-รื่นเริง,สนุกสนาน/ มัก-รัก,ชอบ/ เว้าซวัน-นินทา/ กินดอง-แต่งงาน/ เย่ว-เยี้ยว/ ซ่าว-หอบ

คำวิเศษณ์

หลาย-มาก/ น้อย-น้อย/ ฮอม-แคบ/ ฮาด-ขาด(ข.เป็นฮ.)/ เหลอ (เหลือ)-เกิน/ พี-อ่วม/ จ่อย-ผอม/ ไว-เร็ว/ ดู-ขยัน/ ซี้-ซี้เหนียว/ ซะ-สุ่ยสุ่ย/ จบ-ดี มีจบ (มีจบ) -ซัว/ แรบ-อรวอย/ เยอะ-หิว/ ซื่อ-ตรง/ มีซื่อ-คด/ ล้ม-เบรี่ยว/ จ่าง-จืด/ ทางเท็ง-ข้างบน/ ทางลุ่ม-ข้างล่าง/ ปุก-อุย/ ซับ-สวย,งาม/เคอ-โก๊/ จัง-จิ่ง/ กับ-และ/ สุกกะละ-สุกงอม/ เหิง-นาน/ มิด-เงียบ.

คำนาม

ซ่ง-กางเกง/ มะตุ้ม-ต่างหู/ ฮูตั้ง-รูจุก/ มะหูเจือ-หัวใจ/ ฮูซี้-รูตุต/ หองแห่-รักแร้/ คนน้ำ-คนน้ำ/ คนฎีญา-คนบอ/ คนเป้-คนง่อย/ หมู-เพื่อน/ หมูฝูง-เพื่อนฝูง/ ตั้ง-แก้ว/ สาด-เสื่อ/ สนะ-ที่นอน/ สูด-มุ้ง/ ไซ้(สวม)-ห้องนอน/ ตอไฟ-ครัวไฟ/ ปะตูปอง-หน้าต่าง/ คันไค-บันได/ หม้อ-หม้อ-หม้อ

คำเบ็ดเตล็ด

ตั้งกก-ครั้งแรก/ คนซี้ไ้-คนยากจน/ คนฮั่ง-คนมั่งมี/ หองเข้อ(ของไซ้)-เครื่องใช้ไม้สอย/ ไกวอู้-ไกวเปล/ เมอหน้า-ภายหน้า/เมอหลัง-ภายหลัง/ ทิศตั้งเงนเอาะแสงเต้อ-ทิศตะวันออกเฉียงใต้/หอนผี (ขอนผี)-ซากศพ/เว้าซิ่ง หรือ เว้าซื่อ-พูดความจริง/ ตึกแห-ทอดแห/ ผักบั้ง-ผักบุ้ง/ ผักปอด-ผักแพงพวย/ แม่่นแล้ว-ไซ้แล้ว/ คีอละ-อาจจะ/ ท่อนั้น-เท่านั้น/ได้จั้น-โยยิน กบกินตั้งเงน (กบกินดวงตะวัน) -สุริยคราส/ กบกินเติน (กบกินเดือน) -จันทรคราส/ เาะหา-ค้นหา/ แอ่ว-เที่ยวคุยสาว/ อรชร-สลัดใจ

คำพูดเป็นประโยค

1. เอาเง้ง(เงียง) ไปเถาะทิม ไปเถาะทิม	แปล	1. เอากระโดนไปเททั้ง
2.หนเข้าฮั้นเล่า	,	2. ขนข้าวขึ้นใส่ยุง
3.แม่ญิงผู้นี้ซิบกว่าผู้นั้น	,	3.ผู้หญิงคนนี้สวยกว่าคนโน้น
4.ซ้อยอุกหลาย	,	4.ฉันกลัวใจมาก
5.เจ้าละไปซิเลอ	,	5.คุณจะไปไหน

6. ช้อยละไปเทว	,	6. จีนจะไปเที่ยว
ละไปเดินสาว	,	จะไปเที่ยวสาว
ไปเอ็ดเวะ	,	ไปทำงาน
ไปเอ็ดนา	,	ไปทำนา
7. มือนี่แควนแนแล้วเบาะ	,	7. วันนี้คุณรู้สึกค้อยยังชั่วขึ้นบ้างไหม
แควนแนแล้ว	,	ค้อยยังชั่วขึ้นบ้างแล้ว
ยังมีแควน	,	ยังไม่ดีขึ้นเลย
8. สูนี้เจ้าเว้าผะเหลอ	,	8. ตะกั้นคุณพูดว่าอะไรนะ
ช้อยได้เงินมีดัก	,	ฉันได้ยินไม่ถนัด
เว้าอิตู้	,	โปรดพูดใหม่
9. ได้ขวานไว้บักกกไม้	,	9. มีขวานไว้ฟันต้นไม้
ได้เหล็กชี้ไว้เจาะรู	,	มีสว่านไว้เจาะรู
ได้มีดไว้ซอยขึ้น	,	มีมีดไว้หั่นเนื้อ
10. เจ้าเอาช้อยเบาะ	,	10. เธอจะแต่งงานกับฉันไหม

ชื่อผลหมากรากไม้เปรียบเทียบ

ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ไทยดำ	หมายเหตุ
หมาก	หมาก	หมาก	หมากกลาง	
พลู	ปู่	ปู่	ปู่	
มะพร้าว	มะพร้าว	หมากพร้าว	มะพร้าว	
ขนุน	หมากขนุน	มากมี	มะมี	
มะละกอ	หมากก้วยเตต	หมากหุ้ง	มะห่ง	
สับปะรด	หมากคนัส	หมากนัส	มะฟองนาต	
ฝรั่ง	หมากมัน	หมากสีดา	มะอ่วย	
มะขาม	หมากขาม	หมากขาม	มะขาม	
พืททอง	หมากน้ำแก้ว	หมากอ๊ก	มะอ๊ก	
ส้มโอ	บะโอ	ส้มโอ	มะปุ๊ก	
แตงไทย	แตงลาย	แตงจิง	แตงลาย	
แตงกวา	หมากแตงซั้ง	แตงค่าง	แตงกวา	

แดงโม	หมากเต้า	แดงไม้	แดงน้ำ
กล้วยน้ำว้า	กล้วยใต้	กล้วยตานีออง	กล้วยอ้ออง
ชะอม	ผักละ	ผักขา	ผักหนาม (อักษร ร.ผ.เป็นผ.)
มะเขือ	หมากเขือ	มะเขีย	มะเขือ
มะเขือพวง	หมากแค้น	หมากแข็ง	มะแข็ง
พริก	พิก	พิก	มะเอือด
พริกไทย	พิกไทย	พิกไทย	มะเฟ็ด (อักษร ร.ผ. เป็นฟ.)
มะนาว	หมากนาว	หมากน้ำว	มะลิว
น้อยหน้า	มนอแน	หมากเขียบ	มะหน้า
เผือก	เผือก	เผือก	เผือก (อักษร ผ. ไทยคำออกเสียงเป็น ผ.)
มันเทศ	มันแก้ว	มันเทศ	มันโง
พุทรา	หมากตัน	หมากพัน	หมากตัน
กล้วยไข่	กล้วยไข่	กล้วยไข่	กล้วยไข่ (อักษร ข. เป็น ค.)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาการจัดการการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมเนื่องจากการพัฒนา ของหมู่บ้านคลองวัดไร่ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ได้ผลดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไป

ประเภทข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ (%)	
1 เพศ	ชาย	97	49.24
	หญิง	100	50.76
	รวม	197	100.0
2 อายุ(ปี)	50-59	21	10.5
	60-69	103	52.4
	70 ขึ้นไป	73	37.1
	รวม	197	100.0
	3 การศึกษา	ไม่ได้ศึกษา	107
ประถมศึกษา	90	45.7	
อื่นๆ	0	0	
รวม	197	100.0	
4 อาชีพ	ค้าขาย	34	17.1
	เกษตรกรรม	163	82.9
	อื่นๆ	0	0
	รวม	197	100.0
5 เวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน(ปี)	25-29	0	0
	30-34	6	3.1
	35ปีขึ้นไป	191	96.9
	รวม	197	100.0

ตาราง 2 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติประเพณีในครอบครัว

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
2.1 อยู่ในบ้านท่านจะใช้ภาษาไทย ไทยซึ่งพูดกับคนในครอบครัว	-0.55	0.99	-0.74	-0.36	-5.72
2.2 การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส	-2.63	1.16	-2.86	-2.41	-23.28
2.3 การช่วยเหลือการงานผู้อาวุโส	-2.69	1.14	-2.92	-2.48	-24.31
2.4 การขอความช่วยเหลือปรึกษา ในด้านต่าง ๆ กับผู้อาวุโส	-2.58	1.31	-2.83	-2.33	-20.24
2.5 การแสดงกิริยามารยาท อ่อนน้อมถ่อมตน	-2.79	1.25	-3.03	-2.55	-22.95
2.6 การแต่งกายแบบดั้งเดิม	-2.47	0.88	-2.65	-2.31	-28.90

จากตาราง 2 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามประเพณีในครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติภายในครอบครัว มีดัชนีทั้งหมด 6 ดัชนี คือการใช้ภาษาไทยซึ่ง การเชื่อฟังผู้อาวุโส การช่วยเหลือการงานผู้อาวุโส การขอคำแนะนำจากผู้อาวุโส การแสดงกิริยามารยาทอ่อนน้อมถ่อมตนและการแต่งกาย ซึ่งพบว่าการแต่งกายแบบดั้งเดิมมีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด ส่วนการใช้ภาษาไทยซึ่งในครอบครัวลดลงน้อยที่สุด

ตาราง 3 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามประเพณีแต่งงาน

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
3.1 มีการสู่ขอและแต่งงานให้ถูกต้อง ตามธรรมเนียมไทยโขน	-1.05	1.49	-1.34	-0.76	-7.21
3.2 จัดพิธีแต่งงานตามขั้นตอนการ. ส่ง สู่ ส่ง และสา	-0.90	1.22	-1.13	-0.66	-7.54
3.3 เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชาย จะไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง	-0.72	1.18	-0.95	-0.50	-6.28
3.4 แยกครัวเรือนภายหลังการแต่งงาน	0.81	1.42	-0.53	1.08	5.83
3.5 มีการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ	0.31	1.18	-0.01	0.64	1.92

จากตาราง 3 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามประเพณีแต่งงานมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติด้านการแต่งงาน มีดัชนีทั้งหมด 5 ดัชนี คือการสู่ขอตามประเพณีไทยโขน ขั้นตอนการแต่งงาน (ส่ง สู่ ส่ง และสา) การพักอาศัยของฝ่ายชาย การแยกครอบครัวหลังแต่งงาน และการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ซึ่งพบว่าขั้นตอนการสู่ขอตามประเพณีมีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด การแยกครัวเรือนภายหลังการแต่งงานมีระดับการปฏิบัติเพิ่มขึ้นมากที่สุด

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามประเพณีงานศพ

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95 %		t - test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
4.1 เมื่อมีคนตายญาติพี่น้องหรือผู้มาเยือน จะแสดงอาการร้องไห้โอดครวญ	-3.77	0.42	-3.85	-3.69	-91.59
4.2 ลูกชายของผู้ตายจะ โคนผมสวมเสื้อค็อก และ โปกหัวด้วยผ้าสีขาวเพื่อไว้ทุกข์	-0.43	1.05	-0.63	-0.23	-4.20
4.3 ลูกสาวของผู้ตายจะ ไม่เกล้าผมและ สวม เครื่องประดับทุกชนิดเป็นเวลา 1 ปี	-1.27	1.57	-1.57	-0.96	-8.26
4.4 เมื่อเกิดการตายในหมู่บ้าน คนในหมู่บ้าน ต้องหยุดทำงานจนกว่าจะเผาศพเสร็จแล้ว	-3.26	0.98	-3.45	-3.07	-34.03
4.5 ลูกหลานและแขกจะต้องสวมใส่เสื้อสี ในพิธีกรรมสู่ขวัญก่อนนำศพ ไปป่าแล้ว	-0.38	0.86	-0.55	-0.21	-4.54

จากตาราง 4 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามประเพณีตายมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติด้านประเพณีตาย มีดัชนีทั้งหมด 5 ดัชนี ได้แก่ การแสดงอาการร้องไห้โอดครวญ การไว้ทุกข์แบบชาวไซ่ง(ชาย) การไว้ทุกข์แบบชาวไซ่ง(หญิง) การทำงานอื่น ๆ ระหว่างจัดการศพ และการแต่งกายของลูกหลานในขณะที่ทำพิธีสู่ขวัญก่อนเคลื่อนศพ ซึ่งพบว่า ทุกดัชนีมีค่าลดลง การแสดงอาการร้องไห้โอดครวญ เมื่อมีคนตายมีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด การสวมเสื้อค็อกโปกหัวขาวของลูกชายผู้ตายมีระดับการปฏิบัติลดลงน้อยที่สุด

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามประเพณีเสนเรื่อน

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95 %		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
5.1 มีการเสนเรื่อนเป็นประจำทุกปี	-0.11	0.42	-0.20	-0.03	-0.21
5.2 หมอเสนใส่เสื้อฮิในการทำพิธี	-0.06	0.41	-0.14	0.02	-0.16
5.3 มีการกล่าวภาษาไทยโง่งร้องเรียก ให้ผีเรื่อนมากินเครื่องเซ่น	-0.04	0.44	-0.12	0.05	-0.14
5.4 เจ้าของบ้านและญาติจะร่วมรับ ประทานอาหารในห้องผีเรื่อน	-0.15	0.50	-0.25	-0.06	-0.28
5.5 แยกที่มาร่วมงานจะรับประทาน อาหารอยู่นอกห้องผีเรื่อน	-0.23	0.58	-0.34	-0.12	-0.37

จากตาราง 5 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามประเพณีเสนเรื่อนมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติด้านประเพณีการเสนเรื่อน มีดัชนีทั้งหมด 5 ดัชนี คือ ความถี่ในการเสนเรื่อน การแต่งกายของหมอเสน การใช้ภาษาเรียกผีเรื่อนให้รับเครื่องเซ่น การเลี้ยงดูผู้มาร่วมงาน การเลี้ยงดูญาติที่มาร่วมงาน พบว่าระดับการปฏิบัติทุกดัชนีมีค่าเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย แต่ดัชนีที่มี การเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การเลี้ยงดูแขกที่มาร่วมงาน แต่โดยภาพรวมแล้วระดับการปฏิบัติด้านประเพณีการเสนเรื่อนลดลงน้อยมาก หรือแทบจะไม่เปลี่ยนแปลง

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95 %		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
6.1 เมื่อจะปลูกบ้านที่ใดต้องทำพิธีเสี่ยงทายโดยหว่านเมล็ดถั่วเมล็ดงา	-2.70	1.05	-2.90	-2.49	-26.35
6.2 การยกเสาเอก เสาโท จะหาคนที่สืบผีเดียว กันกับแม่บ้านที่ยังไม่ได้แยกครอบครัว	-2.37	1.32	-2.63	-2.12	-18.44
6.3 การปลูกบ้านต้องหาต้นกล้วย อ้อย ดอกดาวเรือง มาผูกรวมกัน ไว้บนยอดเสาเอก	-2.30	5.65	-3.40	-1.21	-4.18
6.4 การขึ้นบ้านใหม่ต้องมีพิธีการหว่านทรายเพื่อขับไล่ภูตผีปีศาจร้ายต่างๆ ออกจากบ้าน	-2.24	1.10	-2.45	-2.03	-20.91
6.5 การตั้งศาลพระภูมิต้องมีพิธีเสี่ยงทาย โดยการโยนไม้ไผ่	-1.93	1.20	-2.17	-1.70	-16.47

จากตาราง 6 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติตามความเชื่อด้านอยู่อาศัย มีดัชนีทั้งหมด 5 ดัชนี คือ พิธีเสี่ยงทายโดยหว่านเมล็ดถั่ว , งา ก่อนจะปลูกบ้าน พิธียกเสาเอก โท การผูกกล้วย อ้อย ดาวเรือง ไว้ที่ยอดเสา พิธีขึ้นบ้านใหม่ และพิธีการโยนไม้ไผ่เสี่ยงทายเพื่อตั้งศาลพระภูมิ ซึ่งพบว่าระดับการปฏิบัติทุกดัชนีลดลง การทำพิธีเสี่ยงทายโดยหว่านเมล็ดถั่ว , งา ก่อนจะปลูกบ้าน มีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด การใช้ต้นอ้อย กล้วย และดอกดาวเรืองผูกบนยอดเสาเอก มีระดับการปฏิบัติลดลงน้อยที่สุด

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
7.1 ท่านไปทำบุญตักบาตรที่วัดในวันพระ	0.28	1.06	0.07	0.48	2.67
7.2 ท่านทำบุญตักบาตรตอนเช้ากับ พระสงฆ์ที่บิณฑบาต	0.20	1.04	0.00	0.40	1.97
7.3 ท่านไปทำบุญในวันสำคัญทางพระ พุทธศาสนา	0.12	0.96	0.06	0.31	1.32
7.4 ผู้ชายเมื่ออายุครบบวชจะอุปสมบท ตามประเพณี	0.23	1.03	0.03	0.43	2.27
7.5 ท่านมีความต้องการน้ำพุทธมนต์ จากวัดมาไว้ที่บ้านเพื่อความเป็น สิริมงคล	0.09	1.10	0.13	0.30	0.80

จากตาราง 7 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามความเชื่อเกี่ยวกับศาสนามีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา มีดัชนี 5 ดัชนี คือ การไปทำบุญ ตักบาตรที่วัดในวันพระ การใส่บาตรกับพระบิณฑบาต การไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนา ผู้ชายจะอุปสมบทเมื่ออายุครบบวช ความเชื่อในน้ำพุทธมนต์ ซึ่งพบว่าทุกดัชนีมีการปฏิบัติเพิ่มขึ้น การไปทำบุญตักบาตรที่วัดในวันพระมีระดับการปฏิบัติเพิ่มขึ้นมากที่สุด ความต้องการน้ำพุทธมนต์มาไว้ที่บ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล มีระดับการปฏิบัติเพิ่มขึ้นน้อยที่สุด

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามความเชื่อไสยศาสตร์

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
8.1 เชื่อว่าผีมีอำนาจบันดาลให้ผลดีผลร้ายได้	-0.19	0.67	-0.32	-0.06	-2.93
8.2 เชื่อว่าเครื่องรางของขลังทำให้ปลอดภัยได้	-1.00	1.03	-1.20	-0.80	-9.96
8.3 ในครอบครัวของท่านมีเครื่องรางของขลังไว้บูชา เช่นพระเครื่องผ้ายันต์ ตะกรุด รูปภาพ สายสิญจน์	-1.14	1.10	-1.35	-0.93	-10.69
8.4 เมื่อท่านออกเดินทาง ไกลนำเครื่องรางของขลังติดตัวไปด้วยเพื่อช่วยคุ้มครอง	-1.30	1.15	-1.52	-1.07	-11.53
8.5 เชื่อว่าการสักยันต์ทำให้อยู่ยงคงกระพัน	-2.30	1.26	-2.54	-2.05	-18.74

จากตาราง 8 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามความเชื่อไสยศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติตามความเชื่อไสยศาสตร์ มีดัชนี 5 ดัชนี คือ เชื่อว่าผีมีอำนาจบันดาลให้ผลดีผลร้ายได้ เชื่อว่าเครื่องรางของขลังทำให้ปลอดภัยได้ ในครอบครัว มีเครื่องรางของขลังไว้บูชา มีการพกพา เครื่องรางของขลังติดตัวเพื่อช่วยคุ้มครอง เชื่อว่าการสักยันต์ทำให้อยู่ยงคงกระพัน ซึ่งพบว่าทุกดัชนีมีระดับการปฏิบัติลดลง ความเชื่อในเรื่องการสักยันต์มีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด ความเชื่อว่ามีอำนาจบันดาลให้ผลดีผลร้ายได้ มีระดับการปฏิบัติลดลงน้อยที่สุด

ตาราง 9 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
9.1 เมื่อมีเรื่องเดือดร้อน ไปบนบานศาลกล่าว ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์	-0.89	1.08	-1.09	-0.68	-8.43
9.2 เชื่อว่าบ้านมีพระภูมิเจ้าที่หรือผีเรือน คอยคุ้มครองอยู่	-0.41	0.87	-0.58	-0.24	-4.80
9.3 เมื่อจะจัดงานขึ้นในบ้านจะต้องทำพิธี บอกผีเรือนและพระภูมิเจ้าที่ก่อน	-0.37	0.81	-0.53	-0.21	-4.69
9.4 เชื่อว่าในหมู่บ้าน ไร่นา ป่าเขา มีเจ้าพ่อ เจ้าปู่ เทพารักษ์ สถิตอยู่	-0.47	0.77	-0.62	-0.32	-6.19
9.5 เมื่อท่านหรือคนในครอบครัวจะออก เดินทางไกลต้องไหว้ของพรจากผีเรือน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยคุ้มครอง	-0.85	1.08	1.06	-0.64	-8.03

จากตาราง 9 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติตามความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนามีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

การปฏิบัติตามความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีดัชนี 5 ดัชนี คือ การบนบานศาลกล่าวต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เชื่อว่าพระภูมิเจ้าที่ หรือผีเรือนคุ้มครองอยู่ พิธีบอกผีเรือนและพระภูมิเมื่อขึ้นบ้านใหม่ เชื่อว่าในหมู่บ้าน ไร่นา ป่าเขา มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สถิตอยู่ เชื่อว่าการเดินทางไกลต้องไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้ช่วยคุ้มครอง ซึ่งพบว่าระดับการปฏิบัติทุกดัชนีมีค่าเฉลี่ยลดลง การบนบานศาลกล่าวเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนมีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด การบอกกล่าวผีเรือนเมื่อจะจัดงานขึ้นในบ้านมีระดับการปฏิบัติลดลงน้อยที่สุด

ตาราง 10 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการละเล่น

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
10.1 การเล่นคอน (อินกอน) ของหนุ่มสาวในชุมชน	-3.61	0.60	-3.72	-3.49	-62.02
10.2 พวกหนุ่ม ๆ จะรวมตัวกันเพื่อออกไปเล่นคอนในหมู่บ้านอื่นๆ	-2.22	1.08	-2.43	-2.01	-21.00
10.3 การละเล่นเพลงแอ่วลาวโดย หมอซั๊บ และหมอลำ	-2.72	0.83	-2.88	-2.56	-33.78
10.4 เด็ก ๆ ในชุมชนยังมีการละเล่น เช่น หมากเก็บ สะบ้า ตะกร้อ กระโดดเชือก	-1.95	1.27	-2.20	-1.71	-15.80
10.5 เด็กหรือลูกหลานในครอบครัวยังมี การละเล่น เช่น รีรีข้าวสาร ปิดตาจับเคย อีกาปักไข่	-1.85	1.30	-2.10	-1.60	-14.57

จากตาราง 10 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการละเล่นมีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการละเล่น มีดัชนี 5 ดัชนี คือ การเล่นคอนของหนุ่มสาวในชุมชน การที่หนุ่ม ๆ ไปเล่นคอน ในต่างหมู่บ้าน การเล่นแอ่วโดยหมอซั๊บ และหมอลำ การเล่นของเด็ก ๆ ในชุมชน (สะบ้า หมากเก็บ ตะกร้อ กระโดดเชือก) การเล่นของเด็ก ๆ ในครอบครัว (รีรีข้าวสาร ปิดตาจับเคย อีกาปักไข่) ซึ่งพบว่าทุกดัชนีมีค่าเฉลี่ยลดลง การเล่นคอนของหนุ่มสาวในชุมชนมีระดับการปฏิบัติลดลงมากที่สุด

ตาราง 11 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษา

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
11.1 ท่านยังพูดภาษาไทยใส่ง	-0.29	0.74	-0.43	-0.14	-3.94
11.2 ระหว่างการสนทนาพูดคุยนอกบ้านท่าน กล้าที่จะพูดภาษาไทยใส่ง	-0.40	0.69	-0.53	-0.27	-5.96
11.3 สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้ภาษา ไทยใส่ง	-0.39	0.74	-0.53	-0.25	-5.41
11.4 สมาชิกในครอบครัวของท่านใช้ภาษา ไทยกลาง	1.44	1.06	1.23	1.64	13.84
11.5 มีการเขียนอักษรไทยใส่ง	-0.44	0.95	0.62	-0.25	-4.73
11.6 มีการเรียนการสอนเขียนอักษรไทยใส่ง	-0.32	0.83	-0.48	-0.16	-4.02

จากตาราง 11 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง ภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ภาษา มีดัชนี 6 ดัชนี คือ การพูดภาษาไทยใส่ง การพูดภาษาไทยใส่งนอกบ้าน การพูดภาษาไทยใส่งในบ้าน การพูดภาษาไทยกลาง การเขียนอักษรใส่ง การเรียนการสอนเขียนอักษรใส่ง ทุกดัชนีมีค่าเฉลี่ยลดลง การพูดภาษาไทยกลางมีระดับการปฏิบัติเพิ่มขึ้นมากที่สุด

ตาราง 12 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการสาธารณสุข

พฤติกรรมที่สำรวจ	เฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
12.1 เมื่อเจ็บป่วยรักษาแบบผี หมอเป่า	-3.90	0.29	-3.96	-3.85	-135.66
12.2 เมื่อเจ็บป่วยรักษากับหมอแผนโบราณ	-3.68	0.61	-3.79	-3.56	-61.52
12.3 เมื่อเจ็บป่วยไปสถานเอนามัย	3.50	1.19	3.28	3.73	30.28
12.4 เมื่อเจ็บป่วยไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล	3.77	0.80	3.62	3.93	48.32
12.5 การรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ	0.89	1.42	0.61	1.16	6.38
12.6 การรับประทานข้าวเหนียว	0.08	0.33	0.01	0.14	2.36
12.7 การดื่มน้ำบ่อ	-3.79	1.04	-3.99	-3.59	-97.19
12.8 การใช้ส้วมซึม	1.20	3.78	0.47	1.93	55.26
12.9 มีการอยู่ไฟเมื่อคลอดบุตร	-3.54	0.89	3.71	-3.37	-40.87
12.10 การคุมกำเนิดแบบชั่วคราว	3.58	0.79	3.43	3.73	46.22
12.11 การคุมกำเนิดแบบถาวร	3.14	1.27	2.90	3.39	25.27

จากตาราง 12 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับสาธารณสุขมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติ มีดัชนี 11 ดัชนี ซึ่งมีทั้งที่ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น กับลดลง โดยแยกเป็นกลุ่ม ๆ ได้ ดังนี้ คือ ดัชนีกลุ่มที่เพิ่มขึ้นคือ การไปใช้บริการของสถานเอนามัย โรงพยาบาล เมื่อมีภาวะ ความป่วย ไข้ การรับประทานข้าวเหนียว การใช้ส้วมซึม การคุมกำเนิดชั่วคราวกับถาวร การรับประทาน อาหารแบบสุก ๆ ดิบ ๆ ซึ่งระดับการปฏิบัติที่เพิ่มมากที่สุดคือ การไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาลเมื่อมี ภาวะความป่วยไข้ ระดับการปฏิบัติที่ลดลงคือ การรักษาแบบหมอผีหมอเป่า หมอแผนโบราณ การ ดื่มน้ำบ่อ การอยู่ไฟเมื่อคลอดบุตร ซึ่งพบว่า ระดับการปฏิบัติที่ลดลงมากที่สุดคือ การรักษาแบบ หมอผีหมอเป่า เมื่อมีภาวะความป่วยไข้ (ที่น่าสนใจในมากที่สุดคือ การรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ เพิ่มขึ้น)

ตาราง 13 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษา

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
13.1 สนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับสูง	2.17	0.87	2.00	2.34	25.54
13.2 ในหมู่บ้านคนมีการศึกษานิยมรับราชการ	1.89	0.93	1.71	2.07	20.70

จากตาราง 13 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติมีดัชนี 2 ดัชนี คือ การสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อในระดับสูง และคนในหมู่บ้านที่มีการศึกษานิยมรับราชการ ซึ่งพบว่าทั้งสองดัชนีมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น การสนับสนุนบุตรหลานให้เรียนต่อในระดับสูง มีระดับการปฏิบัติเพิ่มขึ้นมากกว่า การนิยมนับราชการของคนที่มีการศึกษาในหมู่บ้าน

ตาราง 14 แสดงการเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ

พฤติกรรมที่สำรวจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ช่วงความเชื่อมั่น 95%		t-test
			ขอบล่าง	ขอบบน	
14.1 สมาชิกในครัวเรือนของท่านไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในเมือง	1.63	1.29	1.88	1.38	12.96
14.2 สมาชิกในครัวเรือนของท่านไปทำบุญนอกหมู่บ้าน	0.30	0.80	0.46	0.15	3.91
14.3 สมาชิกในครัวเรือนของท่านไปเที่ยวงานบุญตามหมู่บ้านอื่น	0.23	0.87	0.40	0.06	2.70
14.4 สมาชิกในครัวเรือนของท่านไปดูหมอลำ	-2.31	1.45	-2.03	-2.59	-16.36
14.5 สมาชิกในครัวเรือนของท่านไปดูภาพยนตร์	-1.82	2.03	-1.43	-2.21	-9.17
14.6 สมาชิกในครัวเรือนของท่านดูรายการโทรทัศน์	3.88	0.58	3.99	3.76	68.09
14.7 สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีการพบปะเพื่อนฝูงและ ดื่มสุราสังสรรค์	0.86	0.85	1.02	0.69	10.35
14.8 สมาชิกในครัวเรือนของท่านดื่มสุราเวลาว่างในวันหรือ เทศกาล	0.70	1.00	0.90	0.51	7.23
14.9 สมาชิกในครัวเรือนของท่านจะนั่งคุยกับเพื่อนบ้านยามว่างจากงาน	-0.80	1.01	-1.0	-0.60	-8.09
14.10 สมาชิกในครัวเรือนของท่านจะเล่นการพนันเวลาว่างในวันหรือเทศกาล	0.63	0.89	0.80	0.46	7.23

จากตาราง 14 ทุกพฤติกรรมที่สำรวจมีค่า t-test อยู่นอกช่วงการยอมรับ 95% ดังนั้นจึงปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_a คือยอมรับว่าระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 0.05

ระดับการปฏิบัติมีดัชนี 10 ดัชนี ซึ่งมีทั้งดัชนีระดับการปฏิบัติที่มีค่าเฉลี่ย เพิ่มขึ้น และลดลง โดยแยกเป็นกลุ่ม ๆ ได้ดังนี้ คือ กลุ่มระดับการปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นคือ สมาชิกในครอบครัวพากันไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในเมือง ไปร่วมงานบุญนอกหมู่บ้านหรือหมู่บ้านอื่น การชมรายการโทรทัศน์ การดื่มสุราเวลาว่างงานรื่นเริง มีการเล่นการพนันเวลาว่างงานรื่นเริง หรือเทศกาล ซึ่งพบว่าระดับการปฏิบัติที่เพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ การชมรายการโทรทัศน์ของสมาชิกในครัวเรือน

ระดับการปฏิบัติกลุ่มที่ลดลง คือ การไปดูหมอลำ การไปดูภาพยนตร์ การนั่งคุยกันในยามว่างกับเพื่อนบ้าน การรวมกลุ่มกันดื่มสุราสังสรรค์ ซึ่งดัชนีที่ลดลงมากที่สุดคือการไปดูหมอลำ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเปลี่ยนแปลงมี 2 ทิศทาง คือ

1. การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก มีค่า t อยู่ระหว่าง 2.36 ถึง 68.09
2. การเปลี่ยนแปลงในเชิงลบ มีค่า t อยู่ระหว่าง -135.66 ถึง -0.14

การปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงในเชิงบวกแบ่งออกได้ 3 ระดับ คือ

1. เปลี่ยนแปลงเชิงบวกเล็กน้อย หมายถึงค่า t อยู่ระหว่าง 2.36 ถึง 24.27 ได้แก่
 - 1) การรับประทานอาหารสุกๆ ดิบๆ
 - 2) การใช้ภาษาไทยกลางของสมาชิกในครอบครัว
 - 3) การรับประทานข้าวเหนียว
 - 4) ความเชื่อทางศาสนา
 - 5) การนิยมรับราชการของคนที่มีการศึกษาในหมู่บ้าน
 - 6) การไปเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจในเมือง
 - 7) การไปทำบุญนอกหมู่บ้าน
 - 8) การไปเที่ยวงานบุญตามหมู่บ้านอื่น
 - 9) การพบปะเพื่อนฝูงและดื่มสุราสังสรรค์
 - 10) การดื่มสุราเวลาว่างงานรื่นเริงเทศกาลต่าง ๆ
 - 11) การเล่นการพนันเวลาว่างงานรื่นเริง หรือเทศกาลต่าง ๆ

2. เปลี่ยนแปลงเชิงบวกปานกลาง หมายถึง ค่า t อยู่ระหว่าง 24.27 ถึง 46.18 ได้แก่

- 1) เมื่อเจ็บป่วยไปสถานีนามัย
- 2) การคุมกำเนิดแบบถาวร
- 3) การสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนต่อระดับสูง

3. เปลี่ยนแปลงเชิงบวกมาก หมายถึง ค่า t อยู่ระหว่าง 46.18 ถึง 68.09 ได้แก่

- 1) เมื่อเจ็บป่วยไปพบแพทย์
- 2) การคุมกำเนิดแบบชั่วคราว
- 3) การดูโทรทัศน์ในครัวเรือน
- 4) การให้สัมภาษณ์

การปฏิบัติที่เปลี่ยนแปลงในเชิงลบ แบ่งได้ 3 ระดับ คือ

1. เปลี่ยนแปลงเชิงลบเล็กน้อย หมายถึง ค่า t อยู่ระหว่าง -45.22 ถึง -0.14 ได้แก่

- 1) ด้านประเพณีเสนเรือน (น้อยสุด)
- 2) ประเพณีในครอบครัว
- 3) ประเพณีการแต่งงาน
- 4) ด้านประเพณีงานศพ
- 4) ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 5) ความเชื่อทางไสยศาสตร์
- 6) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- 9) การละเล่น
- 10) การใช้ภาษาไทยถิ่น
- 11) การอยู่ไฟเมื่อคลอดบุตร
- 12) การดูหมอลำ
- 13) การดูภาพยนตร์
- 14) การนั่งคุยกับเพื่อนบ้านยามว่างจากงาน

2. เปลี่ยนแปลงในเชิงลบปานกลาง หมายถึง ค่า t อยู่ระหว่าง -90.44 ถึง -45.22

คือ การรักษากับหมอแผนโบราณเมื่อเจ็บป่วย

3. เปลี่ยนแปลงเชิงลบมาก หมายถึง ค่า t อยู่ระหว่าง -135.66 ถึง -90.45 ได้แก่

- 1) การรักษาแบบผี แบบหมอเป่าเมื่อเจ็บป่วย
- 2) การตีมน้ำบ่อ

สรุปลักษณะการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านคลองวัดไร่ไร่ ได้พิจารณาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสถาบันครอบครัว ประเพณีการสมรส บทบาทของพ่อแม่ และผู้อาวุโส ลักษณะการสร้างบ้านเรือน นอกจากนี้ยังศึกษาลักษณะการสาธารณสุข การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีความเชื่อและสถาบันศาสนา และการเปลี่ยนแปลงการพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วอัตราการเปลี่ยนแปลงจะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างช้าๆ ในลักษณะที่เรียกว่า "วิวัฒนาการ" ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อชาติพันธุ์ไทยซึ่ง และชุมชน ดังมีรายละเอียดการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านประเพณีในครอบครัว

จากประวัติของหมู่บ้านคลองวัดไร่ ระบบเครือญาติภายในหมู่บ้านมีความผูกพันกันมาก ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติในอดีตจึงมีความแน่นแฟ้นกันมาก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งในด้านช่วยแรงงานกันและแบ่งปันอาหารการกินที่หามาได้ คนเฒ่าคนแก่เล่าว่า สมัยก่อนของป่าหามาได้ก็แบ่งให้ญาติพี่น้อง ส่วนการช่วยเหลือแรงงานนั้นจะเป็นในรูปแบบของการลงแขก ทั้งการลงแขกดำนา เกี่ยวข้าว และนวดข้าว หรือแม้แต่การลงแขกสร้างบ้าน การช่วยเหลือระหว่างญาติยังมีอีกหลายรูปแบบ เช่นการไปช่วยงานในพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งพิธีกรรมเสนเรือน การบวชพระ โดยการไปช่วยเหลือจัดแจงการงานต่าง ๆ นอกจากนี้ญาติ ๆ ยังให้ความสัมพันธ์เมื่อญาติเจ็บป่วย ก็จะมีการช่วยดูแลรักษาช่วยค้นหาวิธีรักษา ตลอดจนเสาะหาหมอมารักษา อีกทั้งญาติพี่น้องยังช่วยดูแลลูกหลานเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่ ให้คำปรึกษาหารือระหว่างญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหา หรือระหว่างญาติพี่น้องเมื่อมีปัญหา แม้แต่เรื่องการกู้ยืมเงินญาติพี่น้องก็ให้ความช่วยเหลือกันได้ ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติแน่นแฟ้นนั้น สาเหตุหนึ่งก็เพราะมีการแต่งงานภายในเครือญาติกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าภายในหมู่บ้านเป็นที่พี่น้องกันหมด ความสัมพันธ์นี้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับความสัมพันธ์ในฐานะเพื่อบ้านใกล้เคียงด้วย เพราะบ้านเรือนในครั้งนั้นอยู่รวมกันเป็นกระจุก อยู่เป็นกลุ่มญาติ แม้ว่าจะออกไปแต่ก็จะยังอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ในระยะประมาณ 25 ปี มาที่บ้านเรือนคนรุ่นใหม่กระจาย

ออกมาตั้งรอบนอกหมู่บ้าน ประกอบกับระบบเศรษฐกิจการค้าแพร่เข้าไปในหมู่บ้าน ทำให้ความห่างเหินระหว่างญาติเกิดขึ้น เพราะการติดต่อใกล้ชิดกันมีน้อย การช่วยเหลือต่าง ๆ ลดน้อยลง เพราะมีการคิดในเชิงเศรษฐกิจมากขึ้น ความสัมพันธ์ในระยะนี้แสดงออกในเวลาไปช่วยเหลือเมื่อมีงานพิธีกรรมเท่านั้น เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงซึ่งไม่ใช่ญาติเข้ามามีบทบาทแทนเครือญาติในการให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ แม้กระทั่งการให้กู้ยืมเงินยามฉุกเฉิน ซึ่งเดี๋ยวนี้จะไม่นิยมยืมกับญาติจะยืมจากผู้ออกเงินกู้ หรือจากกลุ่มต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ นายลิ ชาวบ้านคลองวัดไร่ บอกว่าเวลามีงานบุญหรือพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน การเส่นเรือน งานศพ พวกคุ่มเดียวกันจะมาช่วยเหลือกันดี และมีพวกญาติสนิทที่เป็นพี่น้องและคนที่เกี่ยวข้องเป็นตอจะมาช่วยกันดี เมื่อหมู่บ้านมีการพัฒนามากขึ้น กล่าวคือ มีไฟฟ้า และถนนการคมนาคมสะดวกมากขึ้น มีการติดต่อกับชุมชนนอกหมู่บ้านมากขึ้น ความสัมพันธ์ การช่วยเหลือให้คำปรึกษาเรื่องต่าง ๆ ภายในครอบครัวเริ่มลดลง การขอความช่วยเหลือจากผู้อาวุโสในด้านต่าง ๆ การแสดงความเคารพและการแสดงกิริยาอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และผู้อาวุโสลดลง

บทบาทของพ่อแม่และผู้อาวุโส ในอดีตพ่อแม่และผู้อาวุโสมีบทบาทหลายอย่าง บทบาทที่มีต่อลูกหลานได้แก่ การเอาใจใส่ดูแลลูกหลาน อบรมสั่งสอนให้เรียนรู้การดำรงชีวิต เช่น ผักหัดให้รู้จัก การทอผ้า การทำอาหาร การกิน การดูแลบ้านเรือน ตลอดจนการสอนให้เรียนรู้การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี งานบุญต่าง ๆ โดยพ่อแม่มักจะพาลูก ๆ ไปด้วยเวลาว่างงานบุญที่วัด นอกจากนี้ บทบาทที่สำคัญของพ่อแม่ในอดีตก็คือ การเลือกคู่ครองให้ลูก พ่อแม่จะดูว่าใครเหมาะสมกับลูกตนก็จะจัดการสู่ขอให้ ถ้าพ่อแม่และผู้อาวุโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย เห็นดีเห็นงามแล้วก็จะไม่ขัดแล้วแต่พ่อแม่หรือผู้อาวุโส นางผิง ชาวบ้านคนหนึ่งเล่าว่าพ่อแม่ให้แต่งงานกับใครก็ไม่ขัดแล้วแต่พ่อแม่ เป็นที่น่าสังเกตว่าการพบปะของหนุ่มสาวสมัยก่อนนั้นอยู่ในสายตาพ่อแม่หรือผู้อาวุโส การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวเมื่อประมาณ 30 ปีก่อนแตกต่างจากปัจจุบัน ในครั้งนั้นการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเล่นคอนในหมู่บ้าน บางครั้งก็ไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ การดำข้าว ที่บ้านของสาวในเวลากลางคืน โดยเฉพาะคืนเดือนหงายหนุ่ม ๆ จะนำแคนมาเป่าและช่วยสาวดำข้าว ซึ่งเป็นเวลาที่ได้พบปะพูดคุยกัน และเมื่อมีงานบุญต่าง ๆ เช่น บุญผ้าป่า บุญกฐิน หนุ่มสาวก็จะมีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ชาวบ้านวัยกลางคนเล่าว่า การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาวโดยการเป่าแคนช่วยดำข้าวนั้นได้ค่อย ๆ เลิกไปเมื่อมีการตั้งโรงสีในหมู่บ้าน คือเมื่อประมาณ 25-30 ปีมานี้ อีกทั้งเวลาไปอาบน้ำ การตักน้ำตามบ่อหนองน้ำหนุ่มสาวก็มีโอกาสเกี่ยวพาราสีกัน ต่อมาเมื่อมีการรณรงค์ทำอ่างขนาดใหญ่ไว้เก็บกักน้ำ ทำให้การตักน้ำดื่มมีน้อยลง มีเสียงบ่นจากหนุ่มสาวว่าต่อไปคงจะหาโอกาสพบปะพูดคุยกันได้ยาก เพราะน้ำก็ไม่ได้ตักแล้ว ลักษณะการเกี่ยวพาราสีเปลี่ยนไป โดยสรุปแล้วในอดีตการพบปะพูดคุยกันของหนุ่มสาวอยู่ในสายตาพ่อแม่ พ่อแม่ชอบที่จะให้หนุ่ม ๆ มานั่งคุยที่บ้านมากกว่า ปัจจุบัน

หนุ่ม ๆ มักไม่ค่อยไปนั่งคุยบ้านสาว การพบกันมักเป็นเวลาที่มืงานเทศกาลประเพณีเท่านั้น นายไกรสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มบ้านเล่าว่า ปัจจุบันหนุ่ม ๆ สาว ๆ มีการพบกันคุยกันตามสถานที่ต่าง ๆ ตามถนนบ้าง ตามตลาดบ้าง อย่างไรก็ตามผู้ใหญ่วัยกลางคนก็ยังรู้สึกที่หนุ่มสาวปัจจุบันมีการพูดคุยกันมากกว่าแต่ก่อน แต่การตัดสินใจเลือกคู่ครองพ่อแม่ก็ยังมีบทบาทในการตัดสินใจอยู่มาก แต่ระยะ 5 ปีมานี้อำนาจในการตัดสินใจเลือกคู่ครองให้ลูกมีน้อยลง เพราะลูกสาวบางคนเมื่อพ่อแม่ตกลงใจเลือกคู่ให้แล้วก็ปฏิเสธการแต่งงาน เพราะตนเองไม่ชอบ กรณีเช่นนี้เกิดขึ้นหลายรายแล้ว สำหรับครอบครัวไม่มีพ่อแม่บทบาทของพ่อแม่จะตกที่พี่ชาย พี่สาว หรือแม่แต่ญาติพี่น้อง ส่วนบทบาทอื่น ๆ ของพ่อแม่ก็เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น การอบรมสั่งสอนบุตร พ่อแม่มีความรู้สึกว่าลูกมีความเชื่อฟังตนน้อยกว่าเชื่อฟังครู การสั่งสอนให้รู้จักปฏิบัติรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี มีความเข้มงวดน้อยลง ตลอดจนการพาออกไปประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ก็น้อยลงด้วย

2. ด้านการแต่งงาน

สำหรับประเพณีการแต่งงาน มีหลายอย่างที่ยังคงคล้ายคลึงกันระหว่างประเพณีแต่งงานในอดีตกับปัจจุบัน จะได้กล่าวถึงคร่าวๆ ไป หลังจากที่พ่อแม่ฝ่ายชายรู้ว่าลูกของตนชอบลูกสาวบ้านใดแล้ว และพ่อแม่เห็นดีว่าเหมาะสม พ่อแม่และผู้ใหญ่ของฝ่ายชายก็จะมาพูดทบทวนกับพ่อแม่ และผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง ถ้าฝ่ายหญิงตกลงจะให้แต่งงานก็จะกำหนดค่าสินสอดและกำหนดวันให้ฝ่ายชายนำของหมั้นมาทำพิธีหมั้น ในวันหมั้นฝ่ายชายจะมาพร้อมพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ ตลอดจนคนที่เคารพนับถือ นำของหมั้น ซึ่งได้แก่เทียน ดอกไม้ อย่างละ 1 คู่ เงิน 3 บาท นางฟ้า คนในหมู่บ้าน เล่าว่าดอกไม้ เทียน และเงินนั้นเป็นค่าเช่นผี หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าค่าครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วหมากพลูจะขาดไม่ได้เลย จะต้องจัดไปทุกครั้งเริ่มตั้งแต่ให้แก้แก่ไปสู่อุข (โลมหรือไอ้โลม) ส่วนของหมั้นซึ่งแล้วแต่ฝ่ายชาย-หญิงจะตกลงกัน โดยทั่วไปนิยมเป็นกำไลเงินหรือทอง ในพิธีหมั้นนี้ขบวนของฝ่ายชายจะแห่มาบ้านฝ่ายหญิง จะมีคนของฝ่ายหญิงคอยถามได้ตอบไว้ด้วย เมื่อพอใจแล้วจะยอมให้ขึ้นเรือน แก้แก่ของฝ่ายชายก็จะเอาของหมั้นใส่พาน แล้วยกวางที่หน้า "แก้แก่" ของฝ่ายหญิงแล้วก็จะพูดจาเป็นเชิงว่ามาสู่อุขฝ่ายหญิง เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงไม่ปฏิเสธก็จะตกลงเรื่องสินสอด จนสามารถยอมขอมได้ คือพอใจทั้งฝ่ายชายและหญิง แก้แก่ฝ่ายชายก็จะมอบของหมั้นให้กับแก้แก่ฝ่ายหญิง ซึ่งจะมอบให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงอีกต่อหนึ่งจากนั้นก็กำหนดวันแต่ง หลังจากนั้นเจ้าสาวในอนาคต ก็จะนำยาสูบและคำหมากที่ห่อเตรียมไว้มามอบให้กับญาติ ตลอดจนพ่อแม่ของฝ่ายชาย โดยญาติฝ่ายหญิงจะเป็นคนพามา การให้ยาสูบและคำหมากนี้ก็เพื่อเป็นการตอบแทน และเป็นการบอกเจ้าสาวในอนาคตให้รู้จักญาติสายตระกูลของฝ่ายชาย จากนั้นผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายก็จะอบรม

สั่งสอนหนุ่ม-สาว ให้อยู่ในจารีตประเพณี และหากมีงานการอะไรก็ขอให้มาช่วยเหลือกันและกัน หลังจากนั้นทั้งสองฝ่ายก็ร่วมรับประทานอาหารกันที่บ้านฝ่ายหญิง เป็นอันเสร็จพิธีหมั้น

สำหรับค่าสินสอดนั้น เมื่อประมาณ 40 ปีก่อนค่าสินสอดอยู่ระหว่าง 5 -9 บาท ในระยะ 10 ปีต่อมาค่าสินสอดอยู่ระหว่าง 150-600 บาท ในระยะ 20 ปีที่ผ่านมาค่าสินสอดเริ่มเป็นเงินพัน-หมื่น ปัจจุบันค่าสินสอดอยู่ระหว่าง 10,000-100,000 บาท ในเรื่องค่าสินสอดนี้ในอดีต นางน้อยชาวบ้านคลองวัดไร่ บอกว่าค่าสินสอดของลูกสาวคนที่จะแต่งงานนั้นถ้าแม่ได้ค่าสินสอดเท่าไรลูกสาวก็ต้องเรียกเท่านั้นแม่ได้ค่าสินสอด 5 บาท ลูกก็ต้องได้ 5 บาท ในอดีตและปัจจุบันการปฏิบัติของค่าสินสอดจะเหมือนกัน คือ ค่าสินสอดต้องให้ตัวเลขเศษเป็นจำนวนคี่ เพราะเชื่อกันมาแต่โบราณว่า "คืออยู่คู่หนึ่ง" หมายความว่า ถ้าค่าสินสอดเป็นเลขเศษจะทำให้คู่บ่าวสาวอยู่ด้วยกันโดยตลอด ถ้าสินสอดเป็นเลขคู่ก็เชื่อว่าไม่เป็นมงคลกับคู่บ่าวสาว อาจทำให้หย่าร้าง แยกกัน การแต่งงานนี้ในอดีตนิยมแต่งเดือนคู่ ได้แก่ เดือนยี่ เดือนสี่ เดือนหก และเดือนสิบสอง ส่วนเดือนแปดและเดือนสิบนั้นไม่นิยมเพราะชาวบ้านมีความเชื่อว่าช่วงเดือนแปดและเดือนสิบเป็นฤดูกาลเข้าพรรษาของพระสงฆ์ และเป็นช่วงบำเพ็ญบุญ ต่อมาในระยะ 30 ปีมานี้นิยมแต่งเดือนสี่และเดือนหกเพราะถือตามไสยศาสตร์ว่า เป็นเดือนที่มีดวงจันทร์เต็มดวง และเดือนมีถึง 15 คำถือว่าเป็นมงคล อีกทั้งในช่วงดังกล่าวยังเป็นช่วงว่างจากงานปัจจุบันนี้การแต่งงานได้เปลี่ยนแปลงไปบางครั้งก็แต่งในเดือนคี่ หรือในช่วงเทศกาลวันตรุษจีนหรือวันสงกรานต์ เพราะหนุ่ม ๆ สาว ๆ ได้เข้าไปทำงานตัวเมือง สาวจะมีแฟนจากถิ่นอื่นแล้วพากันมาเช่นไหว้พ่อแม่ฝ่ายหญิงมาเช่นผีเรือนแบบง่าย ๆ บางคู่ ก็จัดแต่งแบบประเพณีไทยซึ่ง ปัจจุบันประเพณีการแต่งก็ได้กลายเป็นแบบไทยสมัยใหม่ไปมากแล้ว ซึ่งแต่ก่อนเมื่อ 30 ปี นาย สี เล่าว่า "...เมื่อแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิง ประมาณ 1-3 ปีก็แยกครัว การที่ไปอยู่ก็เพื่อทำงานตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ฝ่ายหญิง..." ปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปก่อนแต่งงานกันก็อยู่ที่ว่าทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันว่าฝ่ายไหนจะไปอยู่กับใคร ซึ่งบางครั้งก็ต้องดูที่ว่าฝ่ายพ่อแม่ฝ่ายชายไม่มีลูกสาวก็จะขอฝ่ายหญิงไปอยู่ด้วยเพื่อคอยดูแลพ่อแม่ ในการออกเรือนบางคู่ก็อยู่กับพ่อแม่เลย บางคู่ก็อยู่ประมาณ 1-2 ปี ก็ออกเรือน

3. ด้านประเพณีการตาย (เอ็ดแฮว)

เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน บ้านคนตายจะจุดพลูหรือยิงปืนให้สัญญาณ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะทราบว่ามีคนตาย เหตุที่ต้องจุดพลูหรือยิงปืนเพราะว่าเป็นสัญญาณที่จะกระจายข่าวได้เร็ว และยังทำให้ชาวบ้านที่ออกไปเฝ้ารู้ว่าในหมู่บ้านมีคนตาย ชาวบ้านและญาติพี่น้องจะได้ไปช่วยเหลืองานในบ้านของคนตายอย่างเต็มที่ ประเพณีการทำศพของไทยซึ่งมีคุณค่า ทำให้เราได้ทราบลักษณะของความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับประเพณีการทำศพของคนไทยในปัจจุบันนี้ว่า ได้มีรูปแบบ และ

มีการปรับเปลี่ยนอย่างไรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และค่านิยมของสังคม ตลอดจนสะท้อนให้เห็นวิถีการดำเนินชีวิตของไทยซึ่งได้ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่นกัน

1. แสดงถึงความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ร่วมมือช่วยเหลือกัน เช่น ทุกครอบครัวจะหยุดทำงานและมาช่วยงานบ้านที่มีคนตาย
2. แสดงถึงความเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายมีจริง และควรมีการตัดความผูกพันระหว่างผู้ตายและญาติพี่น้องออกจากกันด้วยพิธีกรรมการสู่ขวัญ
3. แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับขวัญอย่างแน่นแฟ้น กรรมพิธีในการสู่ขวัญมีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นเครื่องปกป้องให้พ้นจากการร้าวร้าวของวิญญาณผู้ตายได้ ดังเช่นเราจะเห็นว่าการสู่ขวัญญาติพี่น้องและลูกเขยที่ห้าม "ขอน" ไปเผาที่ป่าแล้ว
4. แสดงถึงความเชื่อเกี่ยวกับฐานะทางสังคมของชายหญิง จะเห็นว่ามีกาให้เกียรติผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เช่น ผ้าประดับลำตัวของผู้หญิงสั้นกว่าชาย การเกล้าผมไว้ทุกข์ต้องให้ชายเป็นคนยกมวยผมให้ เหล่านี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่ายกย่องชายมากกว่าหญิง

สภาพปัจจุบันนี้ ประเพณีการทำศพของชาวไทยซึ่ง ที่เรียกว่าประเพณี " เอ็ดแสว " นั้นกำลังจะหมดไปจากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และค่านิยมของสังคมที่รับเอาจารีตประเพณีการทำศพแบบไทยกลางเข้าไปแทนที่ ประกอบกับป่าไม้ ต้นจันทน์ (ใช้ผลัดที่นอนเช่นเดียวกับปูน) ก็เหลือน้อยและไม่นิยมปลูกกัน การตายที่ใช้ " ขอน " วางบนจอกก็หายไปกลายเป็นใส่โลงแทน แต่ยังคงรักษาธรรมเนียมการห้ามขอนไปเผา

นอกจากนี้ การกำหนดรูปแบบการแต่งกายในพิธีกรรมการสู่ขวัญคนก่อนนำศพไปป่าแล้ว กำหนดให้ลูกหลานและเขยผู้ทำพิธีต้องใส่เสื้อ " ฮี " และการแต่งกายของลูกชายและลูกสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานที่ใส่เสื้อ " เสื้อตึก ปกหัวขาว " ตลอดจนการปั้นเกล้าผมก็กำลังจะเลือนหายไป เสื้อฮีถูกนำเอามาคลุมกายพอเป็นพิธี ไม่สวมใส่จริงจัง การแต่งกายไว้ทุกข์ไม่นิยมแต่งกันอีกแล้ว ส่วนการปั้นเกล้าผมหมดไปอย่างสิ้นเชิงในคนรุ่นใหม่ เพราะคนรุ่นใหม่ไม่นิยมไว้ผมยาว แต่จะตัดผมแบบสมัยนิยมทั่วไป

4. ด้านประเพณีการเสนเรือน

ประเพณีเสนเรือนเป็นประเพณีที่ชาวไทยซึ่งยังคงปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาอย่างเคร่งครัด ประเพณีเสนเรือนเป็นการเซ่นไหว้ผีเรือนของชาวไทยซึ่ง เวลาเซ่นมีการเรียกชื่อผีเรือน ซึ่งเชื่อว่าเป็นปู่ ย่า ตา ยาย ให้มากินเครื่องเซ่น ถือว่าการเซ่นนั้นทำให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วไม่อดอยาก และส่งผลให้ครอบครัวได้รับความสุขเกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือน ผีเรือนของชาวไทยซึ่งตามความเชื่อก็คือบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วและเป็นผู้ที่อยู่ในตระกูลเดียวกันมีการจดชื่อผู้ตายไปแล้วไว้ในบัญชี และจะต้องเชิญหมอเสน มาทำพิธีเสนเรือนในห้องที่จัดไว้เฉพาะสำหรับผีเรือน ประเพณีเสนเรือนนี้ถือว่าเป็น

ประเพณีครอบครัว และหัวหน้าครอบครัวจะต้องจัดประเพณีนี้ ปีละ 1 ครั้ง หรือ 2 – 3 ปี ครั้ง ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัวชาวไทยซึ่งมีความเชื่อว่า ถ้าไม่จัดประเพณีเสนเรือนจะทำให้เกิดความอับมงคล เจ็บไข้ และได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่รู้จักรบบุญคุณของปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ การเสนเรือนของชาวไทยซึ่งสรุปได้ว่า ประเพณีเสนเรือนนั้นเป็นการกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เกิดสิริมงคลแก่บ้านเรือนรวมทั้งเป็นการพบปะระหว่างเครือญาติและเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่าชาวไทยซึ่งในปัจจุบันจะนับถือศาสนาพุทธอย่างชาวไทยทั้งหลาย แต่ยังคงเชื่อในเรื่องการนับถือผีอย่างไม่เสื่อมคลาย มักมีการเซ่นและบวงสรวงผีอยู่เสมอ ซึ่งมีที่นับถือมีหลายประเภท ให้ทั้งคุณและโทษ เช่น ถ้ามีคนป่วยในบ้านหรือได้รับเคราะห์ถือว่าผีให้โทษ แต่ถ้าทำการบวงสรวงผีเป็นประจำผีจะให้คุณ

อิทธิพลของการพัฒนา และระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปเป็นแบบทุนนิยม ค่าครองชีพสูงขึ้นมาก ส่งผลต่อระดับความถี่ในการประกอบพิธีเสนเรือน น้อยลงกว่าอดีตมาก เนื่องจากไทยซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ รายได้จากการทำนาตกต่ำหรือได้กำไรน้อยลง ประกอบกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมูหรือควายตัว ก็ประสบปัญหา เพราะการใช้หัวอาหารเลี้ยงหมูราคาแพง วัวควายไม่มีหญ้ากินเนื่องจากมีการใช้ยาฆ่าแมลงปราบศัตรูพืชมาก ด้วยเหตุนี้การเลี้ยงผีบรรพบุรุษจึงต้องสิ้นเปลืองเงินมากขึ้น หากจะต้องเลี้ยงผีด้วยหมูหรือวัวควาย ชาวไทยซึ่งหลายครอบครัวเริ่มประสบปัญหาเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจ มักจะมีการผลัดผีไปเรื่อย ๆ และคาดว่าต่อไปในอนาคต ประเพณีปาดตงและเสนเรือน จะต้องค่อย ๆ เลือนหายไปในที่สุด

5. ด้านที่อยู่อาศัย/บ้านเรือน

เมื่อประมาณ 40 ปีก่อนการปลูกบ้านเรือนจะหนาแน่นเป็นกระจุกอยู่ตรงใจกลางหมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นพื้นที่สูงที่สุดของหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อ 25 ปีมานี้ บ้านเรือนจะกระจายออกไปอยู่รอบนอกของหมู่บ้าน เนื่องจากอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร ลักษณะของบ้านเรือนเมื่อ 40 ปีก่อนนั้นเป็นบ้านหลังเล็ก มุงด้วยหญ้าคา กั้นฝาบ้านด้วยใบตอง บ้านที่มีฐานะดีจะกั้นฝาบ้านด้วยไม้ไผ่หรือใบตาล ในระยะ 30 ปี มานี้ชาวบ้าน มีการเลื่อยไม้มาทำบ้านและรู้จักการนำไม้มาทำเป็นฝาบ้าน ในช่วงเดียวกันนี้มีการซื้อสังกะสีมามุงหลังคาด้วย แต่อย่างไรก็ตามยังนิยมสร้างบ้านหลังเล็กอยู่ เมื่อประมาณ 25 ปีมานี้ นิยมสร้างบ้านเป็นไม้ได้ทุนสูงมุงสังกะสี และนิยมสร้างบ้านให้หลังใหญ่ขึ้นราว 10 ปีมานี้ ชาวบ้านนิยมสร้างบ้านสมัยใหม่มากขึ้นและหลังคามุงกระเบื้อง บันไดบ้านเป็นแบบชาวเมือง มีการทำลูกกรงที่บันได และมีบางคนสร้างบ้านสองชั้นที่ทำด้วยไม้ ซึ่งนายยอด แสงอรุณ อายุ 75 ปี อยู่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 4 และนางพิ แสงสิน อายุ 80 ปี ได้แสดงความเห็นว่า

“..การสร้างบ้านไม้สองชั้นนั้นส่วนหนึ่งชาวบ้านเลียนแบบมาจากบ้านของคนจีนที่เข้ามาทำร้านค้าในหมู่บ้านเมื่อ 30 ปีก่อนและเป็นบ้านแรกที่สร้างเป็นบ้านไม้สองชั้น...”

ในช่วงที่มีการสร้างบ้านไม้สมัยใหม่สองชั้นนั้น บ้านดังกล่าวมักถูกทำเป็นร้านค้า มีลักษณะชั้นบนทำด้วยไม้ ชั้นล่างทปูนซีเมนต์ ทาสีของตัวบ้านเป็นสีแดง เมื่อประมาณ 10-15 ปีมานี้บ้านที่ปลูกสร้างเป็นบ้านสมัยใหม่ได้สูงนั้น จะถูกต่อเติมด้านล่างด้วยการก่ออิฐบล็อกให้กลายเป็นบ้านสองชั้น ร้านค้าในหมู่บ้านปัจจุบันมักจะมีลักษณะเป็นแบบนี้ ขณะเดียวกันก็พบว่าบ้านที่เก่าทรุดโทรมมีการรื้อถอนปลูกเป็นบ้านสมัยใหม่เป็นแบบใหม่ล่าสุด คือ ปลูกเป็นตึกชั้นเดียวทำด้วยอิฐบล็อกทั้งหลัง หลังคามุงกระเบื้องสีต่าง ๆ

ลักษณะห้อง การใช้ประโยชน์แต่ละห้อง แม้ว่าในสมัยเมื่อ 40 ปีก่อนจะปลูกสร้างไม่ถาวรนัก แต่ก็จะมีการกันห้องเช่นกัน โดยเริ่มแรกจะกันเป็นห้องยาว ๆ ตลอดตัวบ้านเพียงห้องเดียว ห้องนี้เชื่อว่าเป็นที่อยู่ของ “ผีเรือน” ได้แก่ผีปู่ ย่า ตา ยาย หรือผีบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าจะอยู่ที่ “กะล่อห้อง”

6. ด้านความเชื่อทางศาสนา

ไทยเิ่งนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและมีความเชื่อในศาสนาควบคู่ไปกับการนับถือผี เมื่อ 40 ปีก่อน นายสี ชาวฝั่ง อุดมใหญ่บ้านเล่าว่า “.....สมัยก่อนบ้านคลองวัดไร่เป็นหมู่บ้านที่กันดารมากในเรื่องความเป็นอยู่ค่อนข้างจะลำบากในเรื่องการคมนาคมไม่สะดวก ชาวบ้านจะไปทำบุญที่อื่นก็ลำบาก ต่อมาก็มมีการสร้างวัดขึ้นในหมู่บ้านชื่อว่า “วัดคลองวัดไร่” ชาวบ้านได้มีโอกาสได้ทำบุญที่วัดกันมากขึ้น...” เดิมทีการทำบุญของไทยเิ่งจะไปทำบุญกันที่วัดเป็นส่วนมากในเรื่องพิธีกรรมภายในบ้านไม่นิยมนำพระมาประกอบพิธีกรรมเพราะเป็นการผิดผี เมื่อมีโครงการพัฒนาเข้ามาในหมู่บ้านทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมด้านสังคมและวัฒนธรรม ในด้านความเชื่อทางศาสนามีความเชื่อเพิ่มขึ้นมีการนิมนต์พระมาทำพิธีกรรมที่บ้าน และไปทำบุญนอกบ้านกันมากขึ้นตามแบบประเพณีไทย ทำให้ชาวบ้านคลองวัดไร่นิยมไปทำบุญที่วัดในวันพระและวันสำคัญทางศาสนาเพิ่มขึ้น และถึงแม้ว่าจะหันมาสนใจในด้านพุทธศาสนามากขึ้น แต่ชาวไทยเิ่งที่เป็นผู้สูงอายุ และหัวหน้าครัวเรือนก็ไม่ได้ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิม คือยังมีความเชื่อเรื่องผีอย่างลึกซึ้งอาจจะลดลงบ้างในคนวัยรุ่นหนุ่มสาว ที่เป็นคนรุ่นใหม่และมีการศึกษาสูง ๆ

7. ความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์

ความเชื่อของไทยเิ่งเกี่ยวกับไสยศาสตร์และสิ่งเหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็น พวกเขาเชื่อว่ามนุษย์อยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งที่เร้นลับ ซึ่งมีทั้งให้คุณและให้โทษ มีความเชื่อว่าผีของบรรพบุรุษจะสามารถลดบันดาลให้ได้ผลดี จะคอยช่วยเหลือคุ้มครองหรืออาจให้ผลร้ายถ้าไม่ทำพิธีเช่นไหว้ก็จะทำโทษให้มีอันเป็นไปต่างๆ จากคำบอกเล่าของ นางพิมพ์ ชาวฝั่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเล่าว่า “...มีความเชื่อเรื่องนี้มากเรื่องผีเรือนและเรื่องไสยศาสตร์ บอกว่าเขาเคยเจอมาแล้วว่าครอบครัวตนเอง

ทำผิดผีทำให้สมาชิกในครอบครัวล้มป่วยลงโดยไม่รู้สาเหตุ พาไปหาแพทย์ก็ไม่รู้สาเหตุ ของการเจ็บป่วยสุดท้ายต้องมีการขอขมาบอกกล่าว เช่นไหว้ผีทำให้หายป่วย จึงมีความเชื่อมากเรื่องผี เรื่องไสยศาสตร์ที่มองไม่เห็น... " จากการสัมภาษณ์หลายคนก็พูดไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นผีที่ชาวไทยเฒ่าบ้านคลองวัดไร่นับถือนั้นไม่ว่าจะเป็นผีบรรพบุรุษ ผีเรือน ผีศาลปู่หรือผีประจำไร่นาสามารถดลบันดาลให้ตนเองและครอบครัวมีความสุขได้ ปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องนี้ยังมีความเชื่อมากในกลุ่มของผู้มีอายุ แต่สำหรับกลุ่มหนุ่มสาว เยาวชน ก็ยังมีความเชื่อบ้างอาจจะลดลงในกลุ่มที่มีการศึกษาแต่ทุกครั้งที่บ้านตัวเองมีพิธีกรรมเล่นเรือนหรือพิธีต่าง ๆ ในครอบครัวตนเองก็จะต้องเข้าร่วมปฏิบัติตามคำสั่งผู้ใหญ่ไทยเฒ่ายังมีความเชื่อในเรื่องของเครื่องรางของขลัง พระเครื่อง ผ้ายันต์ ตะกรุด หรือการสักยันต์มาก สมัยเมื่อ 40 ปีที่ผ่านมา นายสี ชาวผ่อง เล่าว่า "...สมัยนั้นมีความเชื่อในเรื่องเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ความเชื่อมาก จะเดินทางไปไหนก็มีติดตัวไปด้วยเพราะเชื่อว่าเครื่องรางต่าง ๆ สามารถที่จะช่วยคุ้มครองให้ปลอดภัย..." ในปัจจุบันมีการพัฒนาในเรื่องของความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง พระเครื่อง ตะกรุด ผ้ายันต์ก็ลดน้อยลงมีไว้เพื่อกราบไหว้บูชา แล้วหันมามีความเชื่อเรื่องที่มีเหตุและผลกันมากขึ้น

8. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวไทยเฒ่า มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะมาทำร้ายตน ครอบครัว และอีกนัยหนึ่งชาวบ้านก็เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะให้ร้ายตนได้ถ้าตนไม่ทำตามที่ตนเองได้เคยทำมาก่อน การให้คุณให้โทษของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้ชาวบ้านกลัวกันมาก เพราะว่ามันมองไม่เห็น นางฝน ชัยศิริ ชาวบ้านเล่าว่า.. " เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนในเรื่องอะไรก็ไปบนบานศาลกล่าวให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือก็จะได้ตามความประสงค์.." สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของไทยเฒ่ามีความเชื่อว่าสามารถดลบันดาลช่วยเหลือ ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือ เช่น เจ้าพ่อ เจ้าปู่ เจ้าป่า เทวดาเมื่อต้องการอะไรก็ขอเอาหรือบนบานเอาเมื่อได้ตามสิ่งที่ตนเองขอก็เช่นด้วยสิ่งที่ตนเองบนเอาไว้ จากการเข้าไปสัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าบ้านไทยเฒ่าสังเกตได้อีกอย่างหนึ่งคือทุกบ้านจะมีศาลพระภูมิอยู่หน้าบ้าน ตามความเชื่อของชาวบ้านบอกว่าศาลพระภูมิเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่จะเป็นผู้คอยดูแลป้องกันตนเองและสมาชิกให้ปลอดภัยและมีความสุข เมื่อมีการเดินทางของไทยเฒ่าจะต้องบอกกล่าวกับศาลพระภูมิก่อน มีการจุดธูปเทียนเช่นไหว้ด้วยอาหาร ผลไม้ต่าง ๆ ในวันสำคัญจากความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของไทยเฒ่าคลองวัดไร่นา จากการสัมภาษณ์นั้นความเชื่อในเรื่องนี้ของผู้สูงอายุจะยังมีมาก แต่คนรุ่นใหม่ ประมาณ 30 ปี ผ่านมาจะลดลงอันเนื่องจากการพัฒนาเข้ามาความต้องการสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองขอไม่สำเร็จก็ลดลง

9. การละเล่น

การละเล่นของชาวไทยไซ่งเป็นประเพณีสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การละเล่นของชาวไทยไซ่งก็คล้ายคลึงกับการละเล่นของชาวเยอภาคอีสาน เมื่อ 40 ปี ที่ผ่านมายามว่างเว้นจากการงานของชาวบ้านก็จะมารวมกลุ่มกัน มีการทอผ้าของผู้หญิง มีการสานเครื่องใช้ของผู้ชาย และมีการละเล่นท้องถิ่นของไทยไซ่งมีหลายอย่าง แต่การละเล่นที่เป็นจุดเด่นมากที่สุดก็คือการละเล่นคอน การเล่นคอนเป็นการละเล่นของหนุ่มสาวก่อนที่จะมีความสัมพันธ์ถึงขั้นแต่งงาน นางน้อย พัดภู อายุ 85 ปี ชาวบ้าน เล่าว่า.. "สมัยตนเองเป็นสาวได้เข้าร่วมเล่นคอน ประมาณ 4-5 ครั้ง..." จากที่สัมภาษณ์ได้ใจความว่าการเล่นคอนนั้นนิยมเล่นในฤดูแล้งประมาณ เดือน 4-5 เป็นการละเล่นที่หนุ่มสาวหมู่บ้านอื่นมีโอกาสพบปะจับกัน ส่วนมากการเล่นคอนจะเล่นตอนกลางคืน มีการขับร้องลำแคนเป็นที่สนุกสนานหนุ่ม ๆ ก็จะมองหาสาว ๆ ที่ตนถูกใจก็จะจับคู่คุยกัน บางครั้งคุยกันต่อจนสว่าง บางคู่ถึงขั้นสูขอแต่งงานก็มี การเล่นคอนนี้มีการละเล่นในหมู่บ้านแล้วแต่หมู่บ้านใดจะจัดขึ้นมา หมู่ต่างบ้านเมื่อได้ข่าวว่าหมู่บ้านใดมีการเล่นคอนก็จะจัดทีมไปเล่นกัน แต่ปัจจุบันการเล่นคอนได้สูญหายไปแล้วไม่มีการเล่น มีเพียงเล่นเพื่อแสดงในเทศกาลต่าง ๆ เท่านั้น จากการสัมภาษณ์ นางผง แซ่เล่า บอกว่า.. "ตั้งแต่ตนเองเกิดมายังไม่เคยเห็นเขาเล่นคอนกันเลยในบ้านคลองวัดไร่ ได้ข่าวแต่หมู่บ้านอื่นเขาเล่นกัน..." แสดงว่าการเล่นคอนนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก และเลิกเล่นเช่นเดียวกับการละเล่นต่าง ๆ เช่น การละเล่นหมอลำ การเล่นจับเตย อีกาหักไซ่ หรือการละเล่นอื่น ๆ ก็มีการปฏิบัติลดน้อยลง และบางอย่างได้สูญหายไปแล้ว จะมีให้เห็นก็แต่ที่มีการจัดแสดงในงานรื่นเริงต่าง ๆ เท่านั้น

10. ด้านภาษา

การใช้ภาษาของชาวไทยไซ่ง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจะพบว่าการสัมภาษณ์จะไปในทิศทางเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ในเรื่องของภาษา จะมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้ภาษานั้น เมื่อออกไปนอกบ้าน หรือเข้าในเมือง ก็จะใช้ภาษาไทยในการติดต่อ หรือเมื่อพบปะไทยไซ่งนอกบ้านด้วยกันก็จะพูดภาษาไซ่งใส่กัน การพูดภาษาไซ่งใน ครอบครัวนั้นจะใช้ภาษาไซ่งเป็นส่วนมาก น้อยที่จะพูดภาษาไทยกลาง เมื่ออยู่กับครอบครัวลูกหลาน ปัจจุบันการใช้ภาษาไทยกลางนั้นนับวันที่จะเพิ่มมากขึ้น จากการสัมภาษณ์ นายประเสริฐ นาคแกมทอง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้เล่าว่า.. "เด็กในปัจจุบันนี้จะพูดภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาไซ่งเพราะเด็กเข้าไปเรียนหนังสือในตัวเมืองกันมาก การใช้ภาษาก็จะใช้ภาษาไทยกลางบางครั้งกลับมามีบ้านก็พูดภาษาไทยกลาง..." นางกล้า แฝงทองดี เล่าว่า.. "ลูกของตนเองเมื่ออยู่ในบ้านจะเรียกตนเองว่า เอ็ม ซึ่งหมายถึงแม่ เรียก ไ้เอ็ม เอ็ม คือพ่อ ตลอด..." การพูดภาษาไทยไซ่งของบ้านคลองวัดไร่ในปัจจุบันลดน้อยลงอันเนื่องจากการพัฒนาเข้ามาโดยเฉพาะ

การศึกษาที่มีบทบาทมากที่ทำให้ภาษาไทยซึ่งเปลี่ยนแปลงไป และอักษรซึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงมากแทบจะสูญไปเลยเพราะอักษรของซึ่งนั้นขาดการเรียนการสอนการสืบทอดจากบรรพบุรุษ

11. ด้านสาธารณสุข

ในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงของสาธารณสุข โดยรวมแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงในด้านลักษณะพฤติกรรมน้อยลง เช่น พฤติกรรมการรักษากับหมอพื้นบ้าน ตลอดถึงการคลอดบุตรกับหมอตายที่ท่าคลอดให้ก็น้อยลง แต่ความเชื่อทางไสยศาสตร์ก็ยังคงอยู่ เช่น การรักษาด้วยหมอเป่าและการรักษาด้วยสมุนไพร ในเรื่องของน้ำดื่ม การใช้ส้วมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกสุขลักษณะมากขึ้น ส่วนในเรื่องของการกินอาหารนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดีถ้าพูดถึงเรื่องสุขภาพอาหาร กินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ นั้นมีการกินเพิ่มขึ้นจากแต่ก่อน จากการสัมภาษณ์ นายยอด,นางใหม่ แสงอรุณ บอกว่า.. สมัยก่อนในเรื่องของการกินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ นั้นคนเฒ่าคนแก่ห้ามกินถ้ากินผีจะทำร้ายเอาเพราะอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ นั้นเป็นอาหารของพวกผี ...” แต่เมื่อมีการพัฒนาเข้ามาทำให้มีคนนอกถิ่นอื่นเข้ามาโดยเฉพาะคนทางภาคอีสานเข้ามา ทำให้วัฒนธรรมการกินเปลี่ยนแปลงไปมีการกินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ กันเพิ่มขึ้นบางคนมีความเชื่อว่าการกินของสุก ๆ ดิบ ๆ ทำให้มีผลกำลัที่ดี สำหรับเรื่องการวางแผนครอบครัวนั้น สมัยก่อนไม่มีการวางแผนครอบครัวชาวไทยซึ่งที่สัมภาษณ์มาโดยเฉพาะคนแก่บอกว่าสมัยก่อนไม่มีการคุมกำเนิดแต่ละคนมีลูกมาก ในเรื่องของเจ็บป่วยนั้นถ้าไม่เป็นมากก็ต้มยากินถ้าเป็นมากก็นำไปส่งโรงพยาบาลในจังหวัดพิษณุโลก เพราะที่อำเภอบางระกำสมัยนั้นยังไม่มีโรงพยาบาล ปัจจุบันโครงการพัฒนาเข้ามาเมื่อเจ็บป่วยก็ไปหาแพทย์ที่โรงพยาบาลกันมากเพราะการเดินทางสะดวกไม่ไกล และมีการวางแผนครอบครัวแบบสมัยใหม่กันเพิ่มขึ้น โดยรวมแล้วในด้านสาธารณสุขมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีทุกอย่าง แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบคือ มีการรับประทานอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ เพิ่มขึ้น

12. การพักผ่อนหย่อนใจ

การพักผ่อนหย่อนใจมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นเป็นจำนวนค่อนข้างจะมาก จากการสัมภาษณ์สมัยก่อนเมื่อว่างจากงาน มีการพักผ่อนหย่อนใจโดยการเที่ยวพบปะกับเพื่อนบ้านมีเวลาว่างหรือนาน ๆ มีเทศกาลงานบุญนอกหมู่บ้านก็จะได้ไปตั้งสวดศรีตีมสุรากันบ้าง มีการเที่ยวดูงานรื่นเริงต่าง ๆ นอกหมู่บ้านบ้าง จากการสัมภาษณ์ นางกลม เทพยอด ชาวบ้านเล่าว่า ..” สมัยก่อนที่หมู่บ้านคลองวัดไร่และหมู่บ้านใกล้เคียงมีการจัดงานในวัด ชาวบ้านก็ไปเที่ยวดูกันโดยการขี่วัวเดินไปดูเป็นกลุ่มใหญ่มีผู้ใหญ่พาไป...” เมื่อมีการพัฒนาเข้ามามีการพักผ่อนหย่อนใจมีการเปลี่ยนแปลงมากจากการพักผ่อนพบปะกับเพื่อนก็พักอยู่กับบ้าน ปัจจุบันมีการออกไปพักผ่อนนอกบ้าน ในตัวเมือง

บ่อยมากขึ้น มีการพบปะสังสรรค์ดื่มสุรากันมากขึ้น มีการเล่นการพนันกันมากขึ้น พอตกลงคืนก็ดูโทรทัศน์อยู่กับบ้าน ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงในด้านการพักผ่อนหย่อนใจมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะมาก โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กวัยรุ่น มีการเที่ยวกันมากไม่ว่าเวลากลางวันกลางคืนตั้งแต่ความเจริญเข้ามามีถนน ไฟฟ้า มีรถอำนวยความสะดวกจะไปไหนก็รวดเร็วทันใจ

13. ด้านการศึกษา

สภาพการศึกษาของชาวบ้านคลองวัดไร่โดยทั่วไปก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวชนบทไทยทั่วไป คือคนส่วนใหญ่แล้วจะจบการศึกษาภาคบังคับ คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เท่านั้นแต่จะมีชาวบ้านซึ่งเป็นคนเฒ่าคนแก่ส่วนหนึ่งที่ไม่ได้เรียนหนังสือเลย เพราะครั้งก่อนยังไม่มีโรงเรียน และโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านมากและไม่นิยมส่งบุตรหลานให้ไปเรียนหนังสือไกลบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถูกผู้หญิงมักจะไม่นิยมให้เรียนหนังสือแต่จะให้เรียนการบ้านการเรือน การทอผ้า การประกอบอาหารอยู่ในครัวเรือนเท่านั้น ต่อมาเมื่อสถานศึกษาของรัฐได้ขยายเข้ามาในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงมากขึ้นทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้วเด็ก ๆ ในหมู่บ้านได้เรียนต่อกันมากขึ้นกว่ารุ่นก่อน ๆ ที่ผ่านมา และมีศิษย์เก่าจากโรงเรียนหลายคนกลับมาทำประโยชน์ในหมู่บ้านและบ้านใกล้เคียง นอกจากจะเป็นครูแล้ว ยังเป็นตำราวจทหาร และประมาณ 15 ปีที่ผ่านมาจะมีจำนวนผู้ได้ศึกษาต่อ ชาวบ้านเล่าว่าเหตุผลที่ส่งให้ลูกเรียนสูง ๆ ก็เพราะอยากให้ลูกเป็นข้าราชการ หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าเจ้าคนนายคน อยากให้ลูกทำงานดี ๆ และฉลาดรู้เท่าทันคน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านคลองวัดไร่

การศึกษาการจัดการการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านคลองวัดไร่ พบว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างช้า และเกิดต่อเนื่องตลอดเวลา จึงน่าจะได้ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อจะได้นำไปสู่กระบวนการในการจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นจะได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค

การพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในหมู่บ้านคลองวัดไร่ ได้รับอิทธิพลมาจากการพัฒนาของรัฐ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจตั้งแต่ พ.ศ.2504 จนถึง แผนพัฒนาฉบับที่ 9 ในปัจจุบัน รัฐได้มุ่งพัฒนาระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ มากมายในชุมชน เช่น การสร้างถนนเข้าหมู่บ้าน การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้าน การสร้างโรงเรียน การสร้างสถานีอนามัย ฯลฯ สิ่งต่างเหล่านี้ต่างก็อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน

แต่เดิมนั้นการคมนาคมติดต่อระหว่างหมู่บ้านคลองวัดไร่กับหมู่บ้านอื่น หรือในเมืองไม่สะดวกเพราะเป็นการเดินเท้าและใช้เกวียน จึงทำให้เสียเวลาในการเดินทางมาก จากคำบอกเล่าของนางน้อย พัดภู (อายุ 81 ปี) ว่า เคยหาบข้าวไปขายในเมืองตามเส้นทางเดิมนั้นเมื่ออายุ 13-14 ปี ต่อมามีการสร้างถนนตามเส้นทางใหม่เป็นทางเกวียนราว 50 ปี ก่อน ซึ่งทางเกวียนนี้มีการเกณฑ์แรงชาวบ้านที่ไม่มีเงินเสียภาษีไปช่วยกันสร้าง ชาวบ้านหลายคนเล่าว่า ไม่มีเงินเสียค่าหัว คนละ 4 บาท จะถูกหลวงเกณฑ์ไปทำงานโยธา คือให้ไปสร้างทางเกวียนดังกล่าว ถนนทางเกวียนนี้ทำให้หมู่บ้านติดต่อกับเมืองได้สะดวกมากขึ้น การนำผลผลิตไปขายในเมืองก็มีมากขึ้นโดยใช้เกวียนบรรทุกสินค้าที่นำไปขายในระยะนั้นนอกจากข้าวที่เป็นสินค้าหลักแล้ว สินค้าที่นำไปขายในขณะนั้นยังมีพวกครึ่งและของป่าอื่น ๆ ขณะเดียวกันก็มีการซื้อสินค้าบางอย่างจากในเมืองมาจำหน่ายในหมู่บ้าน สินค้าที่นำมาจากเมืองที่นำมาขายในหมู่บ้านระยะแรกเป็นสิ่งของที่จำเป็น เช่น น้ำมันก๊าด จอบ เสียม เครื่องมือการเกษตรอื่น ๆ ต่อมาในราวปี พ.ศ.2509 รัฐได้ปรับปรุงถนนทางเกวียนเป็นถนนลูกรังของ รพช. ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านสามารถติดต่อกับในเมืองได้สะดวกมากยิ่งขึ้น การขายผลผลิตต่าง ๆ ทำได้ง่ายขึ้นขณะเดียวกันหมู่บ้านก็พึ่งพาสินค้าจากในเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้าประเภทอุปโภคบริโภค

นอกจากนี้เมื่อมีการติดต่อระหว่างเมืองกับหมู่บ้านได้สะดวกขึ้น จึงมีชาวบ้านออกไปทำงานในเมือง เดิมทีการเดินทางเข้าเมืองต้องใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 8 ชั่วโมง และต้องไปพักค้างแรมที่ในเมืองหลาย ๆ วันจึงจะกลับมา ระยะหลังเมื่อมีทางเกวียนและต่อมามีทาง รพช. แรงงานในหมู่บ้านนิยมไปเข้าเียนกลับ ในระยะแรก ๆ มีคนนิยมไปทำงานในโรงสีในเมือง ได้เรียนวิชาการค้ากับการเห็นตัวอย่างชาวจีนในหมู่บ้านทำการค้า จึงทำให้ชาวบ้านบางคนหันมาทำอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางตระเวนรับซื้อข้าวไปส่งในเมือง ทำให้เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรมาทำการค้า จึงทำให้เปลี่ยนอาชีพจากการทำนาไปทำอาชีพอื่นเพิ่มขึ้น และพบแนวโน้มว่าปัจจุบันชาวบ้านในหมู่บ้านหลายคนหันมาประกอบอาชีพค้าขายเพิ่มขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยด้านสาธารณูปโภค คือการสร้างถนน ทำให้เมืองกับชนบทมีการพึ่งพาติดต่อกันดังกล่าว ซึ่งชนบทเป็นผู้ป้อนทรัพยากรทั้งที่เป็นผลผลิตและแรง

งานเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเมือง และเพื่อให้ได้ผลผลิตป้อนให้กับเมือง ทำให้ชาวบ้านบางคน เปลี่ยนอาชีพทำการค้าเพิ่มขึ้นจากการทำไร่ทำนา และมีการพึ่งพาอาศัยกันภายในหมู่บ้านน้อยลง ผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นหน่วยเศรษฐกิจหลักของหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนไปเป็นสินค้าจากในเมืองมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 คือ “การที่สังคมชนบทได้มีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้น นั้น การพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชนบทน้อยลง..”

นอกจากการสร้างถนนเข้าหมู่บ้านแล้ว การมีไฟฟ้าใช้ในหมู่บ้านก็เป็นปัจจัยด้าน สาธารณูปโภคอีกอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ชาวบ้านมี ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการซื้อสินค้าพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าทั้งเงินสดและเงินผ่อน ความต้องการด้าน นี้มีสูงมาก ไม่เฉพาะแต่สินค้าจำเป็น แต่เป็นสินค้าที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ความต้องการสินค้า และพฤติกรรมกรรมการบริโภคบางอย่างเกิดขึ้นเพราะได้เรียนรู้จากการดูจากการดูโทรทัศน์

ดังนั้นโดยสรุปแล้วปัจจัยด้านสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงได้เป็น อย่างมาก เพราะเป็นการเปิดหมู่บ้านให้สัมพันธ์กับโลกภายนอก ชาวบ้านเล่าว่าเมื่อมีถนน รพช. รถ หนักรเข้ามาขายในหมู่บ้านมากขึ้น ขณะเดียวกันชาวบ้าน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็มีโอกาสไปเที่ยว งานงานรื่นเริงในหมู่บ้านอื่น ๆ รวมทั้งในเมืองด้วย การเปลี่ยนแปลงในด้านการพักผ่อนหย่อนใจนับ ว่าได้รับอิทธิพลจากการพัฒนา ถนนและการมีไฟฟ้าใช้อย่างมาก ชาวบ้านมี โทรทัศน์ วิทยุเทป ตลอดจนสเตอริโอ ซึ่งลักษณะการพักผ่อนหย่อนใจต่างจากอดีตมาก และเมื่อมีสถานเอนกมัยใกล้หมู่บ้าน พฤติกรรมการรักษาพยาบาลบางอย่างเปลี่ยนไป เช่น การคลอดบุตร ก็ไม่นิยมอยู่ไฟ ขณะเดียวกันชาวบ้านก็นิยมไปรักษาตัวที่คลินิกหรือโรงพยาบาลในเมืองเมื่อเจ็บป่วยเพราะสามารถไปมาได้ สะดวกมากขึ้น

ดังนั้นโดยสรุปปัจจัยด้านสาธารณูปโภค นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละส่วนเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกัน และโดยทั่วไป แล้วปัจจัยด้านสาธารณูปโภคเป็นปัจจัยที่ส่งผลร่วมกับปัจจัยอื่น ๆ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งลักษณะที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเด่นชัด และ รับกับเงื่อนไขนอกหมู่บ้านด้วย

ปัจจัยด้านระบบนิเวศ

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในหมู่บ้านคลองวัดไร่ ได้รับอิทธิพลจากระบบนิเวศของหมู่บ้าน คลองวัดไร่ อยู่หลายลักษณะ ปัจจัยทางด้านระบบนิเวศ หมายถึงถึง สภาพแวดล้อมทางภูมิ ประเทศ สภาพภูมิอากาศ สถานที่ตั้งหมู่บ้าน

สำหรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านระบบนิเวศของหมู่บ้านอยู่ไม่มากนักน้อย เพราะที่ตั้งของชุมชนหมู่บ้านคลองวัดไธ้ นั้นอยู่ติดถนน ทำให้การคมนาคมสะดวก สามารถไปมาระหว่างเมืองและหมู่บ้านอื่นได้ง่าย ทำให้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับหมู่บ้านอื่น ๆ ทั้งการไปเที่ยว การไปร่วมงานบุญ งานเทศกาลต่าง ๆ รวมทั้งการอพยพไปทำงานนอกหมู่บ้าน และเมื่อหมู่บ้านประสบกับแล้งชาวบ้านก็ย้ายไปจับจองที่ดินทำกินที่อื่นหรือย้ายไปอยู่ใกล้แหล่งน้ำมากขึ้นราว 20 ปีก่อน หมู่บ้านประสบกับภาวะน้ำท่วมจากการไหลป่าของแม่น้ำยม ทำให้ต้องขุดดินรอบ ๆ หมู่บ้านมาถมบริเวณหมู่บ้านให้สูงขึ้น และเพื่อค้ำน้ำไม่ให้ไหลเข้าหมู่บ้าน และเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นมากเกิดความแออัด จึงมีชาวบ้านบางพวกออกมาตั้งบ้านเรือนอยู่รอบ ๆ หมู่บ้านซึ่งเดิมเป็นที่ทำกิน เป็นที่สวนบ้าง ซึ่งผลต่อความสัมพันธ์กับเครือญาติ ประกอบกับเมื่อพื้นที่ป่าถูกถางเพื่อจับจองเป็นที่ดินทำกินและถนน อาหารป่าจึงหาได้ยากขึ้น และเมื่อมีถนน รพช. ทำให้หมู่บ้านติดต่อกับภายนอก มีการท่องเที่ยวไปตามหมู่บ้านอื่นและในเมืองมากขึ้นได้พบเห็นและมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เกิดขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านขนบธรรมเนียมประเพณี บางอย่าง เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างช้า ๆ มีการรับเอาประเพณีงานบุญของไทยภาคกลางเข้าไปปฏิบัติ มีการแลกเปลี่ยนด้านภาษา และวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 5 คือ "ประสบการณ์การทำงานหรือการท่องเที่ยวของปัจเจกบุคคลย่อมจะได้พบเห็นวัฒนธรรมของสังคมเมือง ซึ่งจะทำให้ได้ประสบการณ์ชีวิต ทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เป็นเรื่องการใช้ภาษา และการแต่งกายตามแบบสังคมเมือง"

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจัยในด้าระบบนิเวศเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนชาวเข่ง หมู่บ้านคลองวัดไธ้ ได้ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ แตกต่างกัน

โดยสรุปแล้วปัจจัยด้านระบบนิเวศเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเกิดจากสภาพการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ทำกิน สภาพที่ตั้งของหมู่บ้าน สภาพการเปลี่ยนแปลงขอบป่า ตลอดจนภูมิอากาศ จึงนับได้ว่าปัจจัยด้านระบบนิเวศมีอิทธิพลและเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างอยู่

ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

เมื่อหมู่บ้านมีถนน และการคมนาคมที่สะดวกมากขึ้น การติดต่อกับภายนอกซึ่งอาจเป็นหมู่บ้านอื่นและตัวเมือง ย่อมก่อให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ประกอบกับมีการย้ายถิ่นฐานของประชากรจึงเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามลักษณะการแพร่

กระจายทางวัฒนธรรมที่เด่นชัด ได้แก่ การแพร่กระจายของวัฒนธรรมของเมืองไปสู่ชนบท วัฒนธรรมบางอย่างชาวไทยซึ่งรับมาจากสังคมอื่น และนำมาปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนมีลักษณะเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) ส่วนหนึ่งของการผสมผสานทางวัฒนธรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นมาช้านานตามประวัติศาสตร์ของชาวไทยซึ่งที่มีความผูกพันกับไทยอีสาน และไทยภาคกลาง ดังนั้นประเพณีวัฒนธรรมบางอย่างจึงคล้าย ๆ กับประเพณีของไทยอีสาน และไทยภาคกลาง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านต่อชุมชนไทยซึ่งดังกล่าวถึงแต่ละประเด็นดังนี้

ประการแรก เกี่ยวกับการงานบุญประเพณีของชาวไทยที่แพร่กระจายไปสู่ชาวไทยซึ่ง ทำให้ชาวไทยซึ่งรับเอาประเพณีหลายอย่างที่ไม่ใช่งานบุญประเพณีดั้งเดิมของชาวไทยซึ่งมาปฏิบัติ ได้แก่ งานบุญลอยกระทง งานบุญสงกรานต์ งานบุญเดือนสิบสอง เนื่องจากเห็นว่าเป็นงานบุญที่สนุกสนานรื่นเริงและในหมู่บ้านก็มีแหล่งน้ำที่จะให้สำหรับประเพณีนี้ได้

ประการที่สอง เกี่ยวกับการรับเอาความทันสมัยจากในเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่าการปฏิบัติตามความเชื่อและพิธีกรรมบางอย่างเปลี่ยนไปตามความทันสมัยด้วย เช่น ข้อห้ามต่าง ๆ ในการทำพิธีศพ ลดน้อยลงการไว้ทุกข์ก็ทำพอเป็นพิธี การร้องไห้หน้าศพก็เลิกกันไปเพราะอับอายและเห็นว่างมง่าย เดิมทีถ้ามีคนตายในหมู่บ้านชาวบ้านคนอื่น ๆ จะต้องไม่ประกอบกรรมมงคล และไม่ออกไปทำงานหากินนอกหมู่บ้านปัจจุบันข้อปฏิบัติเหล่านี้ก็ถือปฏิบัติกันเป็นบางคน หลายคนให้เหตุผลว่าเดี๋ยวนี้ต้องทำงานหาเงิน ไม่เหมือนแต่ก่อนไปไหนไม่ได้ เวลาเกิดอะไรขึ้นก็ช่วยเหลือกันได้ ความทันสมัยจากวัฒนธรรมเมืองคือ ในงานศพมีการซื้อพวงหรีดมาวางหน้าศพ ซึ่งเริ่มครั้งแรกประมาณ 10 กว่าปีมานี้เอง ทั้งนี้เพราะพบเห็นจากในเมือง พิธีแต่งงานก็ลดระยะเวลาของการทดลองใจฝ่ายชายลงจาก 3 เดือน มาเป็น 10 -15 วันเพราะเห็นว่าเป็นการเสียเวลาและทำให้ฝ่ายชายไม่พอใจ จนบางครั้งไม่อยากแต่งงานกับสาวที่ทดลองใจนานเกินไป การเปลี่ยนแปลงนี้ไปสอดคล้องกับความทันสมัย การยอมรับความทันสมัยบางอย่างทำให้มีความคิดเห็นกว้างขวางขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านบางคนกล้าที่จะโต้แย้งในบางเรื่อง กลุ่มวัยรุ่นกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่อผู้ใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสเริ่มเปลี่ยนไป เด็กหนุ่มสาวกล้าที่จะไม่ปฏิบัติตามพิธีแต่งงานที่ผู้ใหญ่เห็นชอบ เป็นต้น ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 3 คือ "การแพร่กระจายวัฒนธรรมของสังคมเมืองเข้าไปในสังคมชนบท ในเรื่องการยอมรับค่านิยมปัจเจกบุคคล ความเชื่อมั่นในตนเองที่ได้รับความสำเร็จในชีวิตการงานและสังคม และความทันสมัย จาก การยอมรับจะทำให้ค่านิยมของสังคมในชนบทที่ยกย่องบุรุษบรรพบุรุษ อดีต ความมีเกียรติ ความ

ภูมิใจในเผ่าพันธุ์ การเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า การยึดมั่นในประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ประการที่สาม การกระจายทางวัฒนธรรมเกิดจากการยอมรับสิ่งใหม่จากสังคมเมืองเข้าสู่ชนบท เกิดขึ้นในหลายลักษณะ ได้แก่ การใช้เครื่องอำนวยความสะดวก เช่น รู้จักการนำเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้ในการเพิ่มผลผลิต ได้แก่ การรู้จักใช้ปุ๋ยเคมี การใช้ยาปราบศัตรูพืช ซึ่งเริ่มมีมาราว ๆ 30 ปีมาแล้ว รู้จักใช้เครื่องทุ่นแรงเช่น เครื่องสูบน้ำ รถไถนา รถเกี่ยวข้าว รู้จักใช้การรักษาพยาบาลแผนใหม่มากขึ้น จากสภาพความเจริญที่หมู่บ้านได้รับจากการพัฒนา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการรักษาพยาบาล เช่น โรคทั่วไป ไข้หวัด ปวดศีรษะ ปวดท้อง จากเดิมเคยรักษากับหมอผีหมอเป่า ก็เปลี่ยนมารักษาโดยใช้ยาทางการแพทย์แผนใหม่ การคลอดลูกนิยมไปคลอดที่โรงพยาบาลหรือคลินิกมากขึ้น แม้จะคลอดกับหมอด่าแยกก็จะไปเรียกเจ้าหน้าที่สถานีนามัยในหมู่บ้านมาจัดยาให้ ซึ่งเป็นการรักษาสัมัยใหม่ที่ชาวบ้านยอมรับ อันเป็นผลมาจากการแพร่กระจายของความเจริญที่เข้าไปสู่หมู่บ้าน อย่างไรก็ตามก็ยังมีบางอย่างที่รักษากันตามความเชื่อโดยใช้หมอเป่า หมอมนต์ เช่น การเจ็บป่วยที่ไม่ทราบสาเหตุ หรือแม้แต่การอยู่ไฟก็ยังคงมีอยู่ บางคนไปคลอดที่โรงพยาบาลก็กลับมาอยู่ไฟที่บ้าน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในด้านการรับเอาความเจริญในด้านต่าง ๆ จากสังคมเมือง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขอนามัย และการรักษาพยาบาล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปในลักษณะ สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 4 ที่กล่าวว่า " การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในด้านการแพร่ความเจริญทางด้านการแพทย์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จากสังคมเมืองสู่ชนบท เมื่อชาวบ้านยอมรับความเจริญดังกล่าว ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบพฤติกรรมรักษาและป้องกันเจ็บป่วยในสังคมชนบท" ซึ่งการเปลี่ยนแปลงมีแนวโน้มจะสอดคล้องกับสมมุติฐานมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การรับสิ่งใหม่ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดในด้านการแต่งกายมีการเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะในหมู่วัยรุ่นที่แต่งตัวทันสมัยมากขึ้นเวลาเข้าไปในเมือง หรือเวลาไปเที่ยวงานบ้านอื่นหรือแม้กระทั่งอยู่ในบ้าน ปัจจุบันนี้คนรุ่นใหม่ไม่มีนิยมแต่งกายแบบไทยซึ่งอีก แต่จะนิยมุ่งกางเกงยีนส์ แต่งหน้าทาปาก ใช้กระเป๋าสะพายรุ่นใหม่แทน กะหลับ มีการใช้โทรศัพท์มือถือมากขึ้น ในด้านวัฒนธรรมของภาษาพูด การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้คนไทยซึ่งพูดภาษากลางกันมาก และพูดภาษาถิ่นน้อยลงมาก นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 5 ที่กล่าวว่า " ประสพการณ์ของการทำงานหรือการท่องเที่ยวของปัจเจกบุคคลย่อมจะได้พบเห็นวัฒนธรรมของสังคมเมือง ซึ่งจะทำให้ได้ประสพการณ์ชีวิตจากวัฒนธรรมนั้น ทั้งในด้านภาษา วัฒนธรรม

และประเพณีต่าง ๆ ผลของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นเป็นเรื่องของการใช้ภาษา และการแต่งกาย ตามแบบสังคมเมือง”

อีกลักษณะหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากปัจจัย การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมก็คือ การสร้างบ้านเรือน ซึ่งนิยมสร้างแบบสมัยใหม่ ก่อนหน้านั้นชาวบ้านเห็นตัวอย่างจากบ้านคนจีนที่เข้ามาค้าขายในหมู่บ้าน ซึ่งปลูกเป็นบ้านไม้สองชั้นหลังแรกในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านหลายคนคิดเลียนแบบ

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในการยอมรับสิ่งใหม่นั้น ย่อมรับความเจริญด้านสื่อสารมวลชนด้วย ประกอบกับปัจจัยด้านสาธารณูปโภคที่ส่งผลร่วมกัน ทำให้ความเจริญด้านสื่อสารมวลชนแพร่เข้าไปในหมู่บ้านในหลายรูปแบบ เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ และเมื่อมีถนนติดต่อได้สะดวก หน่วยรถโฆษณาต่าง ๆ ก็เข้ามามากขึ้น การได้ดูหนังเร่ ตลาดนัด ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านได้รับเอาวัฒนธรรมของสังคมเมืองโดยทางอ้อม ซึ่งปรากฏเด่นชัดในด้านการเปลี่ยนแปลงด้านพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การร้องเพลงทันสมัยของวัยรุ่น การดูหนังเร่ที่เข้ามาฉายในหมู่บ้าน การอ่านหนังสือประเภทต่าง ๆ และยังเป็นสื่อ นำความเจริญต่าง ๆ มาสู่ชาวบ้าน เช่น การรู้จักปรับปรุงการผลิตของตน โดยทราบจากข่าวสารทางวิทยุและโทรทัศน์

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ความเจริญในด้านสื่อสารมวลชนที่แพร่กระจายจากสังคมเมืองสู่ชนบทเป็นไปอย่างมากในหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งย่อมจะเห็นได้ว่า สื่อที่นำวัฒนธรรมสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท ทำให้ประชาชนยอมรับเอาวัฒนธรรมสังคมเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะมีการพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้น นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 6 ที่กล่าวว่า “ความเจริญในด้านสื่อสารมวลชนได้แพร่กระจายจากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบทเป็นอย่างมาก ย่อมจะเห็นได้ว่าเป็นสื่อที่นำวัฒนธรรมของสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท ทำให้ประชาชนยอมรับวัฒนธรรมของสังคมเมืองต่าง ๆ มาประพฤติปฏิบัติทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ เช่น กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจมีมากกว่าแต่ก่อน”

ดังนั้นโดยสรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านคลองวัดไร่ ส่วนหนึ่งเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมเมืองสู่สังคมชนบท ซึ่งก็มีปัจจัยด้านอื่น ๆ เป็นตัวเสริม ได้แก่ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ปัจจัยด้านระบบนิเวศ เป็นต้น

ปัจจัยการแพร่กระจายอำนาจของรัฐ

เมื่อประเทศไทยได้เริ่มมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบันเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีบทบาทในหมู่บ้านหลายรูปแบบ ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ในหมู่บ้านคลองวัดไร่ก็เช่นเดียวกัน การแพร่กระจายของอำนาจรัฐได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปการแพร่กระจายของอำนาจรัฐในที่นี้ หมายถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปติดต่อสัมพันธ์กับหมู่บ้านรวมทั้งปฏิบัติงานในหมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาล สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยการแพร่กระจายของอำนาจรัฐสามารถพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก เมื่อระบบสหกรณ์การเกษตรแพร่กระจายเข้าสู่หมู่บ้านตามนโยบายของรัฐบาลทำให้ชาวบ้านสามารถยืมเงินจากสหกรณ์การเกษตรได้ นายทุนในหมู่บ้านบางคนกู้เงินจากสหกรณ์ฯ แล้วนำมาให้ชาวบ้านกู้ยืมอีกต่อหนึ่งโดยคิดดอกเบี้ยแพงกว่าสหกรณ์ฯ ได้ และเมื่อสหกรณ์การเกษตร มีการจัดตั้งเป็นกองทุนสงเคราะห์มาปนกิจและรับสมาชิก มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มมาปนกิจขึ้น โดยเลียนแบบมาจากกองทุน ของสหกรณ์ฯ กลุ่มนี้จะให้ความช่วยเหลือครอบครัวของสมาชิกกลุ่ม เมื่อสมาชิกคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต สมาชิกทั้งหมดก็จะเก็บเงินคนละ 10 บาท เพื่อช่วยเหลือญาติของสมาชิกที่เสียชีวิต ทำให้ลดความช่วยเหลือด้านการเงินจากญาติพี่น้อง นายบุญทัน เล่าว่า "...ถ้ามีการตายเกิดขึ้นในครอบครัวก็จะจำเป็นใช้จ่ายเงินมากอย่างกระชั้นชิด ชาวบ้านบางคนไม่มี แต่ก่อนก็ยืมนายทุน เมื่อมีกลุ่มมาปนกิจชาวบ้านที่เป็นสมาชิกก็จะได้เงินช่วยเหลือจากกลุ่มสมาชิกซึ่งไม่ต้องกู้ให้เสียดอกเบี้ย สมาชิกบางคนเข้ากลุ่มเพราะมีความรู้สึกว่าเป็นการเก็บเงินไว้ทีละน้อย สามารถนำมาใช้ได้เมื่อเดือดร้อน คือ ช่วยเขาไปศพละ 10 บาท เมื่อถึงตัวเองตายเงินที่ช่วยคนอื่นไปก็จะกลับมาหาครอบครัว จากกรณีดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การแพร่กระจายของอำนาจรัฐเข้ามามีบทบาททำให้การพึ่งพาญาติพี่น้องลดน้อยลง

ประการที่สอง เมื่อมีโรงเรียนประถมซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนทำให้บทบาทของพ่อแม่หรือครอบครัวลดน้อยลง ในแง่การอบรมสั่งสอน เพราะบุตรหลานมักจะเชื่อฟังครูมากกว่าพ่อแม่ และความรู้สึกของพ่อแม่ที่คิดว่ามีโรงเรียนแล้ว ทำให้การอบรมบุตรหลานในด้านวิชาการมีน้อยลง แต่ยังคงมีบทบาทในการอบรมบุตรหลานในเรื่องการครองเรือน เช่น การสอนให้บุตรหญิงได้เรียนรู้การปฏิบัติตามธรรมเนียม ประเพณีชาวไทยไซ่ง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีส่วน สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อ 1 ที่กล่าวว่า "การที่สังคมชนบทได้มีการติดต่อกับสังคมเมืองมากขึ้นนั้น การพึ่งพาอาศัยกันในสังคมในกลุ่มชนบทน้อยลง ระบบครอบครัวและเครือญาติซึ่งเดิมเคยเป็นหน่วยทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ได้

เปลี่ยนแปลงบทบาทไป ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐได้เข้ามาทำหน้าที่เหล่านั้นแทน ระบบครอบครัวและเครือญาติได้ทำหน้าที่น้อยลงเช่น หน่วยงานที่รัฐเข้ามาได้แก่ โรงเรียนให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ธนาคารหรือสหกรณ์ให้ชาวบ้านกู้เงินแทนที่จะไปกู้ที่ห้อง เป็นต้น"

จากบทบาทของโรงเรียนดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โรงเรียนยังมีส่วนทำให้ค่านิยมทางการศึกษาของชาวบ้านเปลี่ยนไป เพราะปรากฏว่านักเรียนในรุ่นแรก ๆ จากโรงเรียนในหมู่บ้านที่ได้เรียนต่อสูง ๆ มีโอกาสเข้ารับราชการ ไม่ได้กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม แต่จะได้เป็น ตำรวจ ทหาร ครู เป็นต้น อย่างกรณีลูกของนางแถม ซึ่งได้เรียนต่อจนได้รับราชการเป็นนายตำรวจ ประกอบกับค่านิยมดั้งเดิมที่ต้องการให้ลูกหลานเป็นเจ้าของคน ทำให้ชาวบ้านนิยมยกย่องการศึกษา ต้องการให้ลูกหลานเรียนสูง ๆ มากกว่าดีดีมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นับว่าเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า "การที่หน่วยงานของรัฐได้เข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น เช่น โรงเรียน จนสังคมยอมรับเป็นค่านิยมทางสังคมที่ยกย่องการศึกษา ต้องการให้บุตรหลานเป็นเจ้าของคน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลำบาก จะมีผลทำให้นักเรียนได้เรียนต่อในระดับที่การศึกษาสูงขึ้น โอกาสผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะกลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนกับบิดามารดาน้อยลง"

ประการที่สาม คือ การมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปในหมู่บ้านมากขึ้น ซึ่งมาจากหลายหน่วยงาน และเข้ามาในหมู่บ้านบ่อยครั้ง ชาวบ้านบอกว่าไม่ทราบว่าเป็นใครกันบ้าง เพราะเข้ามามาก แต่ที่พบบ่อยได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัยตำบล ซึ่งเข้ามาฉีดยาให้กับชาวบ้านที่เจ็บป่วย โดยเฉลี่ยประมาณ 4 ครั้งต่อสัปดาห์ (ผู้เขียนสังเกตตอนไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้าน) นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของอำเภอเข้ามาจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญ ๆ เช่น วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่จะมาเรียกประชุมชาวบ้านให้ทราบล่วงหน้าก่อนการจัดกิจกรรม

ประการที่สี่ คือ การแพร่กระจายอำนาจของรัฐในลักษณะนำโครงการบางอย่างเข้าสู่หมู่บ้าน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพกายภาพของหมู่บ้าน เช่น โครงการสร้างงานในชนบท (กสข.) ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 จนถึงปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง โครงการ กสข. บางปีได้งบประมาณมาทำถนนเชื่อมหมู่บ้านกับหมู่บ้านอื่น เช่น ปี พ.ศ. 2520 ได้งบประมาณทำถนนไปบ้านวังเปิด ทำให้การติดต่อกับหมู่บ้านวังเปิดสะดวกขึ้น และยังสามารถติดต่อกับหมู่บ้านอื่นได้อีก ถนนสายดังกล่าวยังใช้เชื่อมติดต่อกับตัวเมืองคือตัวอำเภอบางระกำ เมื่อเกิดน้ำท่วมใหญ่ล่าสุดปี พ.ศ.2538 ได้งบ กสข. สร้างและซ่อมแซมถนนสายบางระกำ-วังเปิด ในปี 2540 ได้งบ กสข. ขุดลอกหนองลิ และคลองอีจั่ว ที่กำลังจะตื้นเขิน ทำให้หนองลิมีน้ำตลอดปี และเป็นแหล่งจับสัตว์น้ำสำหรับงานบุญของหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการแพร่กระจายอำนาจของรัฐเข้าสู่หมู่บ้านนี้ มีส่วนทำให้ชาว

บ้านเกิดการเปรียบเทียบหมู่บ้านของตนกับหมู่บ้านอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะผู้นำ รู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ค่อยสนใจหมู่บ้านของตนเท่ากับหมู่บ้านอื่น

ปัจจัยด้านอิทธิพลของระบบการค้า

หมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากได้เห็นตัวอย่างจากพ่อค้าคนจีนที่เข้ามาค้าขายในหมู่บ้าน คือนางปั่นและนายเชิญ เชื้อสายจีนทั้งสองเข้ามาทำการค้าหลายรูปแบบ ตั้งแต่การค้าขายของชำ การรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้านไปขายในเมือง การทำโรงสี การให้กู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ย สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลทำให้ชาวบ้านเลียนแบบ เช่น นายทอง ลอไกรเพชร ตั้งโรงสีตามอย่างนายเชิญ มีนาย นายนิยม คงใจมั่น ตั้งตนเป็นพ่อค้ารับซื้อข้าวแล้วนำไปขายให้พ่อค้าในเมืองตลาดอำเภอบางระกำ ทำให้มีการรับซื้อของพ่อค้าขายย่อยเกิดขึ้นแพร่หลายมากบ้างก็ทำเป็นกลุ่มปัจจุบันก็มีกลุ่มประสานใจในหมู่บ้านเกิดขึ้น ขณะเดียวกันก็มีร้านค้าที่ขายของขึ้นตามมา ได้แก่ ร้านนางคำ (2505) ร้านนายอ่อน (2508) ร้านนางจันทร์ (2510) ร้านนางวงศ์ (2529) ร้านนางสมบุญ (2540) นอกจากนี้ชาวบ้านได้เลียนแบบการให้กู้ยืมโดยคิดดอกเบี้ย และการจำนองซึ่งถ้าไม่ได้ถอนในเวลาที่กำหนดก็จะถูกยึดไถ่หรือนายทุนหลายคนเล่าว่าเดิมไม่มีใครกล้ายึดที่นาลูกหนี้ นายเชิญทำต่อมานายทุนคนอื่นก็ทำตามนายเชิญปัจจุบันกลายเป็นผู้ที่มีที่นามากที่สุดจากบุคคลที่เริ่มแรกเช่าที่ดินทำกิน อย่างไรก็ตามการสะสมทุนในรูปของที่ดินในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไม่เด่นชัดนัก นอกจาก กรณีนายเชิญ ชาวบ้านอื่น ๆ มีที่ดินถือครองน้อยลงเป็นส่วนมาก อิทธิพลของระบบการค้าที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงข้างต้นนี้แล้ว ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่าง ๆ ประกอบกับในปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ดังนั้นจึงสอดคล้องกับสมมุติฐาน ข้อ 7 บางส่วนคือ เมื่อการติดต่อระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยแพร่หลายในด้านการแพร่กระจายของระบบการค้า จะก่อให้เกิดการสะสมทุนทรัพย์ และเนื่องจากแต่ละคนสะสมไม่เท่ากันจึงก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างไม่เคยมีมาก่อน รูปแบบของทรัพย์สินที่สำคัญที่สุดคือ ที่ดิน ดังนั้นแบบถือครองที่ดินอาจนำไปสู่การแบ่งชนชั้นทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน คลองวัดไร่รูปแบบของการสะสมคุณทรัพย์ไม่ใช่ที่ดิน บางคนมีฐานะดีแต่ไม่ได้มีที่ดินมาก ดังนั้นแบบแผนการถือครองที่ดินไม่อาจแบ่งชนชั้นทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน ยังต้องมีปัจจัยด้านอื่น ๆ ประกอบ

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านคลองวัดไร่ นั้น เกิดจากปัจจัยการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ได้แก่ ปัจจัยด้านสาธารณูปโภค ปัจจัยด้านนิเวศวิทยา ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของชาติพันธุ์ ปัจจัยด้านการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ปัจจัยด้านการแพร่กระจายของอำนาจรัฐ ปัจจัยของระบบการค้า และปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงใน

ระดับที่แตกต่างกันในการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้าน ซึ่งไม่สามารถชี้ได้เด่นชัดว่าปัจจัยใดส่งผลมากกว่า ปัจจัยใดในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านคลองวัดไร่

จากลักษณะและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมไทยซึ่งในหมู่บ้านคลองวัดไร่ ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วนั้น ย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมาด้วย เพื่อให้สามารถเข้าใจกระบวนการการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ในที่นี้ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการพัฒนา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชากร และเป็นการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมของไทยซึ่งในหมู่บ้านคลองวัดไร่ ให้เกิดความยั่งยืนด้วย ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมจากการพัฒนา ที่เกิดขึ้นนั้น จะได้กล่าวถึงดังต่อไปนี้

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

1. การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนไทยซึ่งบ้านคลองวัดไร่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ มีการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในครัวเรือนซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวบ้าน ทำให้มีความสะดวกสบาย ในการดำรงชีวิตมากขึ้น

การมีไฟฟ้าใช้ ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของสิ่งอำนวยความสะดวกในครัวเรือนต่าง ๆ เมื่อ 30 ปีก่อน มีบางบ้านที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เพราะใช้แบตเตอรี่ เช่นบ้านนายเจริญ แต่เมื่อมีไฟฟ้าเข้ามาถึงราวปลายปี พ.ศ. 2516 ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้น ซึ่งเพิ่มทำให้ชาวบ้านได้ดูโทรทัศน์และทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ใช้ประโยชน์จากไฟฟ้าได้ การใช้เครื่องอำนวยความสะดวกมีมากขึ้น ได้แก่ พัดลมมีใช้กันค่อนข้างมากส่วนใหญ่เป็นครอบครัวยุคใหม่ฐานะค่อนข้างดี ปัจจุบันมีครัวเรือนที่ใช้พัดลมมากกว่าเมื่อ 30 ปีที่แล้วการใช้พัดลมถือว่าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกอย่างหนึ่งภายในบ้าน

โทรทัศน์ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น มีผลให้ระบบการพักผ่อนหย่อนใจเปลี่ยนแปลงด้วย โทรทัศน์เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกที่ช่วยผ่อนคลายอารมณ์และสร้างความ

ร่ำเรียงเมื่อได้พักผ่อนหย่อนใจ เดิมบ้านนายเจริญ เป็นบ้านแรกที่มีโทรทัศน์ขาวดำดูโดยใช้ไฟจาก แบตเตอรี่ ต่อมาปัจจุบันเมื่อมีไฟฟ้าชาวบ้านซื้อโทรทัศน์มากขึ้น เริ่มแรกเป็นโทรทัศน์ขาวดำ ในระยะ 10 ปีมานี้ชาวบ้านนิยมดูโทรทัศน์สีมากขึ้น คนที่มีโทรทัศน์ขาวดำก็เอาไปเปลี่ยนเป็นโทรทัศน์สี

ตู้เย็น เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกที่มักพบในร้านค้าของหมู่บ้าน ประมาณ 4-5 เครื่องแต่ มาในปัจจุบันนี้มีครัวเรือนที่มีตู้เย็นทั้งหมดในหมู่บ้านประมาณ 350 เครื่อง ซึ่งชาวบ้านมีไว้ใช้ในการ เก็บถนอมอาหารและดอกมะลิเอาไว้สำหรับร้อยพวงมาลัย อย่างไรก็ตามการเพิ่มของจำนวนตู้เย็นคง เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะชาวบ้านทั่วไปเห็นว่าไม่มีความจำเป็นมากนัก เนื่องจาก อยู่ไม่ไกลตัวเมือง การซื้อสินค้าทำสะดวก

วิทยุ หมู่บ้านมีวิทยุมาตั้งแต่ราว พ.ศ.2506 ซึ่งบ้านแรกที่มีคือ บ้านนางสิน ซึ่งมีลูกสาว ทำงานอยู่ที่กรุงเทพ ได้ซื้อวิทยุทรานซิสเตอร์มาให้ ชาวบ้านชอบฟังวิทยุมาก เมื่อมีวิทยุเครื่องแรกนั้น ชาวบ้านชอบไปนั่งรายการวิทยุที่บ้านนางสินมาก ชอบรายการ หมอลำ เพลงลูกทุ่ง และละครวิทยุ ต่อมาชาวบ้านซื้อวิทยุมากขึ้น เมื่อ 25 ปีก่อนครัวเรือนมีวิทยุร้อยละ 14.6 ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 71.5 วิทยุมีบทบาทมาก หมู่สาวที่ออกไปเลี้ยงวัวควายหรือทำงานในไร่ นา มักจะนำวิทยุติดตัวไปฟังด้วย เสมอ เมื่อเมื่อบ้านมีไฟฟ้าทำให้วิทยุเทป และสเตอริโอมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น ครัวเรือนได้มีการ จัดงานประเภทใดก็ตาม เช่น งานแต่งงาน งานบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ ก็จะมีการเปิดเทปสเตอริโอ เสียงดังให้ชาวบ้านได้รับรู้ สเตอริโอมักจะมีบริษัทนำเข้ามาขายในหมู่บ้านโดยชายเงินผ่อน

รถจักรยาน การใช้จักรยานในหมู่บ้านเมื่อ 25 ปีที่แล้ว มีร้อยละ 17.53 ในปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 53.33 การใช้รถจักรยานนอกจากจะใช้เดินทางไกลและในการไปไร่ นา และยังมีมีการใช้จักรยานไปในเมือง โดยเฉพาะแรงงานที่เข้ามารับจ้างในเมืองเข้าไปเย็น และนักเรียนที่เข้ามาเรียนต่อในเมืองก็จะใช้รถจักรยาน และในปัจจุบันก็มีการใช้จักรยานเพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ใช้ขับขี้นหมู่บ้าน ไปไร่ นา และไปจ่ายตลาด

จักรยานยนต์ ในอดีตมีจักรยานยนต์ร้อยละ 9.5 และเพิ่มขึ้นมาในปัจจุบันที่มีถึงร้อยละ 82.4 ครัวเรือนที่ใช้จักรยานยนต์ในอดีตจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี มีคนในครัวเรือนที่ต้อง ออกไปติดต่อในเมืองอยู่เสมอ ๆ เช่น บ้านนายทองอินทร์ซึ่งเข้าไปทำงานในเมือง บ้านนายสี ที่ลูกสาวต้องเข้าไปเรียนหนังสือต่อในเมือง ในปัจจุบันนี้จักรยานยนต์เป็นพาหนะที่ชาวบ้านนิยมใช้กัน

มากเพราะมีความสะดวกสบาย มีความคล่องตัวสูงในการเดินทางระหว่างชุมชน กับตัวเมืองและ
ประหยัดกว่ารถยนต์มาก

รถยนต์ ในหมู่บ้านคลองวัดไร่ในอดีตเมื่อ 25 ปีก่อน ประมาณปี พ.ศ.2519 มีเพียง 2 คันเท่านั้น เป็นของนายเจริญ เจ้าของร้านค้า และนายวงศ์ ที่ทำงานรับเหมาก่อสร้างในเมือง ชาวบ้านได้ใช้บริการรถของนายวงศ์ เมื่อนายวงศ์จะเข้าไปทำงานในเมือง เพื่อไปซื้อของ บางครั้งเมื่อมีการไปขอ
สาวต่างหมู่บ้าน ก็จะจ้างเหมารถของนายเจริญ และ นายวงศ์ ไป นอกจากนี้นายวงศ์ยังรับจ้างบรรทุก
ผลผลิตและปุ๋ย ให้กับชาวบ้าน ส่วนในปัจจุบันนี้ถนนได้พัฒนาให้สะดวกสบายทำให้มีคนนิยมซื้อรถ
ยนต์มาใช้กันมากทำให้มีรถยนต์เพิ่มขึ้นมากมีถึงร้อยละ 31.4 และยังมีรถอีแต่นอีกประมาณ 15 คัน
ในหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่าการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่
สู่ความทันสมัยด้านวัตถุ ที่แสดงถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม
และการที่มีปริมาณการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ย่อมแสดงถึงแนวโน้ม
และวิถีชีวิตแบบสังคมสมัยใหม่หรือสังคมของคนเมือง กำลังแพร่กระจายเข้าสู่หมู่บ้าน ซึ่งเป็นการรับ
เอาวัฒนธรรมของเมืองมาปฏิบัติ ชาวบ้านพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบางอย่างของตนมาสู่
สังคมเมือง นอกจากมีการยอมรับของใหม่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แล้วยังมีอย่างอื่นอีก เช่น
การจัดพิธีกรรมบางอย่างตามแบบที่ได้พบเห็นมาจากสังคมเมือง การปรุงอาหารแบบคนเมือง การ
แต่งกายแบบสมัยใหม่เหมือนกับคนในเมือง การใช้โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้อาจกล่าวได้ว่า หมู่
บ้านเริ่มที่จะเปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ และกระบวนการดังกล่าวยังคงจะเกิดขึ้นต่อไป
แม้ว่าคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังจะประกอบอาชีพทำไร่ทำนา เป็นหลัก แต่การดำรงชีวิตเอาอย่างคน
เมือง ในเรื่องของความทันสมัย และใช้สินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ การมีภาระหนี้สิน นับได้ว่าเป็นผล
กระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านคลองวัดไร่

2. การพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น มีทั้งส่วนที่ส่ง
ผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งโดยทั่วไปชาวบ้านมีว่ามีเป็นอยู่ดีขึ้น ย่อมแสดงว่ามีการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านต่าง ๆ นั้นเอง ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- การให้ความสำคัญกับการศึกษา ชาวบ้านในอดีตไม่นิยมส่งเสริมการศึกษาให้กับบุตรหลาน เดิมทีนั้นครอบครัวที่ส่งลูกเรียนมักเป็นครอบครัวที่มีบทบาทในชุมชน เช่น เป็นครอบครัวของผู้นำหมู่บ้าน ช่างราชการ อย่างไรก็ตามความนิยมส่งบุตรหลานเรียนต่อ เมื่อพิจารณาจาก 25 ปีก่อนกับปัจจุบันพบว่าในปัจจุบันนิยมส่งลูกหลานเรียนต่อถึงแม้ว่าผู้ที่เรียนสูงแล้วไม่ได้งานทำ เพราะงานหายาก และกลับมาทำนา ก็ยังมีความนิยมส่งลูกเรียนต่อสูง ๆ เพื่อว่าจะมีโอกาสได้ทำงานดี ๆ ในวันหนึ่งถ้าเศรษฐกิจดีขึ้น

- การยอมรับสิ่งใหม่ ชาวบ้านยอมรับสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากการรับเอาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การรับเอาเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิต ตลอดจนการยอมรับบางเรื่องซึ่งเคยมีความเห็นว่าจะยอมรับไม่ได้ หรือไม่ยอมรับ เช่น การยอมรับการแต่งงานของหญิงหม้ายมีมากขึ้น ในอดีตนั้นไม่นิยมให้แม่หม้ายแต่งงานใหม่ ถ้าสามีตายก็ต้องอยู่เป็นหม้ายตลอดไป แต่เดี๋ยวนี้เป็นเรื่องธรรมดา

- การใช้การวางแผนครอบครัว เมื่อ 25 ปีก่อนชาวบ้านรู้จักการวางแผนครอบครัวบ้างแล้ว แต่รู้ในลักษณะที่ว่าเป็นการตอบคำถาม ปัจจุบันชาวบ้านได้รู้จักวิธีการวางแผนครอบครัวมากขึ้น และมีครัวเรือนได้ใช้การวางแผนครอบครัวมากขึ้น และมีครัวเรือนได้วางแผนครอบครัวมากขึ้น การที่ชาวบ้านได้รู้จักการใช้การวางแผนครอบครัวมากขึ้นนี้ทำให้ครัวเรือนโดยทั่วไปจำนวนบุตรน้อยลง ทำให้วัยภาระพึ่งพิงที่เป็นวัยเด็ก (Child Dependency Ratio) ลดลง จึงทำให้ครอบครัวสามารถจะยกฐานะความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นได้ จึงเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างหนึ่ง

- ทศนคติต่อเรื่องต่าง ๆ

ก. ทศนคติต่อการพัฒนาท้องถิ่น ชาวบ้านมีความเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านเป็นสิ่งที่ดีกว่าเมื่อ 25 ปีก่อนมาก แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาหมู่บ้าน ชาวบ้านหลายคนกล่าวถึงการพัฒนาหมู่บ้านว่า การที่หมู่บ้านพัฒนาขึ้นเป็นสิ่งที่ดี “..ทำให้หมู่บ้านสะอาด ทันสมัย คนอื่น ๆ ก็รู้จักทำความสะอาด รู้จักการเก็บขยะ และกำจัดขยะ..” ซึ่งเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น

ข. ทศนคติต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อ 25 ปีก่อนชาวบ้านมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในปัจจุบันชาวบ้านได้เปลี่ยนทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในทางที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามหาก

จะแยกพิจารณาต่อไปอีกว่า เจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านนั้น ชาวบ้านมีทัศนคติเป็นอย่างไร ที่ปรากฏเด่นชัด ได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจ ชาวบ้านมีทัศนคติที่ไม่ค่อยดีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชาวบ้านมีความเห็นว่าตำรวจขอรังแกประชาชน ทำอะไรไม่จริงจัง เช่น เข้ามาจับหิ้วเถื่อนบางเป็นบางครั้ง หรือกรณีการฆ่ากันตายในหมู่บ้าน ตำรวจจับคนร้ายไม่ได้ ชาวบ้านรู้สึกว่าตำรวจไม่ติดตามเรื่องราวจริงจัง

2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือเจ้าหน้าที่อำเภอ ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ได้ช่วยพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญ ช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

3. เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ ชาวบ้านรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอเป็นคนหลอกหลวงที่เข้ามาในหมู่บ้านแล้วเอาปุ๋ยมาขาย แล้วได้ส่วนแบ่งเปอร์เซ็นต์จากร้านค้า และมาจัดตั้งกองทุนฯ ก็เป็นการทำเพื่อเอาหน้า เพราะทางจังหวัดรณรงค์อยู่

4. เจ้าหน้าที่อนามัยตำบล ชาวบ้านทั่วไปเห็นว่าเจ้าหน้าที่อนามัยตำบล ไม่ค่อยสนใจชาวบ้าน เวลาชาวบ้านเจ็บป่วยก็ไม่ค่อยจะมารักษา หรือถ้ามาก็จะมาช้ามาก บางทีเข้าจนไม่ทันการทำให้ชาวบ้านไม่ค่อยมีความไว้วางใจจะไปรักษาด้วย แต่ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็ยังมีความเห็นว่าเจ้าหน้าที่อนามัยตำบล ทำตัวเป็นหมอรักษาชาวบ้าน เข้ามาฉีดยาให้น้ำเกลือ ก็คิดค่าบริการครั้งละ 100 บาท

5. ทัศนคติต่อพ่อค้า ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อพ่อค้าทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื่องจากว่าชาวบ้านได้มีการติดต่อกับพ่อค้าทั้งในและนอกหมู่บ้านมาพอสมควร และได้รับผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จากพ่อค้า พ่อค้าในหมู่บ้านเป็นแหล่งพึ่งพิงทางเศรษฐกิจของชาวบ้านบางกลุ่ม

3. การยอมรับการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏเด่นชัดก็คือ การยอมรับการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ ในหมู่บ้านคลองวัดไร่ นอกจากจะมีชาวไทยไซ่ง่แล้ว ยังมีชาติพันธุ์อื่น ๆ อีก ได้แก่ ไทยอีสาน ไทยภาคกลาง ไทยเหนือ จีน ซึ่งมีการแต่งงานข้ามเผ่า

พันธุ์มาตั้งแต่อดีต และมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวบ้านหลายคนเล่าว่า เป็นเพราะหนุ่มสาวสมัยใหม่มีโอกาสไปทำงานและท่องเที่ยวหมู่บ้านอื่น ทำให้มีโอกาสแต่งงานกับชาวบ้านอื่นมาก เช่น พวกที่ไปทำงานในเมือง และต่างจังหวัด หรือกรุงเทพฯ มีหลายคนแต่งงานกับคนนอกหมู่บ้านที่อยู่ต่างจังหวัด และแม้แต่การแต่งงานกับชาวไทยอีสาน และไทยภาคกลางก็มีมากขึ้น จากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันมีการแต่งงานข้ามเชื้อชาติเพิ่มขึ้นกว่าอดีตมาก

4. การปฏิบัติในครัวเรือนในเรื่องต่าง ๆ

การเข้าวัดทำบุญในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการถือศีลช่วงเข้าพรรษา ในอดีตนั้นชาวบ้านมีการปฏิบัติน้อย เนื่องจากมีความเชื่อในเรื่องผีมากกว่า และไม่นิยมนิมนต์พระสงฆ์มาที่บ้านของตน เพราะกลัวว่าจะเป็นการผิดผี ต่อมาได้มีพระสงฆ์รูปหนึ่งที่มีความสนใจสั่งสอนธรรมะ และชาวบ้านให้ความเคารพนับถือทำให้ชาวบ้านชอบไปวัดมากขึ้น และหันมาสนใจพุทธศาสนาและพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น จึงทำให้มีคนไปทำบุญที่วัดในวันสำคัญทางศาสนากันมาก ชาวบ้านหลายคนบอกว่า “ในช่วงวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีชาวบ้านมาทำบุญที่วัดกันมากจนล้นศาลา ไม่มีที่อยู่ บางครั้งต้องอาศัยนั่งตามรั้วไม้ภายในวัด ฟังพระสวดมนต์จนกว่าจะเสร็จพิธี..” ส่วนการถือศีลในช่วงเข้าพรรษานั้นในปัจจุบันก็ยังมีชาวบ้านมาปฏิบัติเหมือนเดิม เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสิ่งพักผ่อน หย่อนใจ เพราะติดรายการโทรทัศน์ การไปนอนจำศีลที่วัดปัจจุบันแทบจะไม่มีคนแกลไปนอนค้างที่วัดแล้ว จะมีก็แต่มาปฏิบัติธรรมในช่วงเย็น ๆ พอเสร็จแล้วก็กลับบ้าน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านคลองวัดไร่

5. การเชื่อฟังผู้อาวุโส

แม้ว่าสภาพของหมู่บ้านเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยมากขึ้น แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ ยังคงให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟังผู้มีอาวุโสในหมู่บ้าน กิริยามารยาทที่แสดงต่อผู้อาวุโสจะเป็นไปในลักษณะอ่อนน้อมต่อมตน ไม่ค่อยพูดจาโต้เถียงผู้ใหญ่ แต่ในกลุ่มของหนุ่ม-สาวรุ่นใหม่ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเมื่อ 25 ปีที่แล้วกับปัจจุบัน โดยทั่วไปการเชื่อฟังเคารพผู้อาวุโส การช่วยเหลืองานผู้อาวุโส การขอความช่วยเหลือปรึกษาหารือกับผู้อาวุโสในด้านต่าง ๆ มีการปฏิบัติลดลง ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่า การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสยังคงมีอยู่ในกลุ่มของผู้ใหญ่ และในส่วนของกลุ่มหนุ่ม-สาวนั้น การเคารพเชื่อฟังและลักษณะการไม่พูดจาโต้เถียงผู้อาวุโส การช่วยเหลืองาน และการขอคำปรึกษาจากผู้อาวุโสมี

แนวโน้มเปลี่ยนไปในทางลดลง เพราะปรากฏว่ามีกรณีขัดแย้งของเด็กหนุ่ม-สาวกับกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ในงานประเพณีวันเริงต่าง ๆ

6. ปัญหาสังคมในหมู่บ้าน

ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านคลองวัดไร่ก็คล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่น ๆ ปัญหาสังคมในที่นี้ หมายถึง สิ่งที่เกิดผลร้ายต่อส่วนรวม ซึ่งได้แก่

- การชกต่อยเวลาว่างงานบุญต่าง ๆ มีเพิ่มขึ้นมากกว่า 25 ปีที่แล้ว การชกต่อยในงานบุญ มักจะเกิดขึ้นเนื่องจากมีชาวบ้านอื่นเข้ามาเที่ยวงาน แล้วทะเลาะวิวาทกับเด็กหนุ่มในหมู่บ้าน นอกจากนี้เวลาหมู่บ้านใกล้เคียงมีงานบุญ คนหนุ่มสาวมักไปเที่ยวบ้างก็มีเรื่องถูกชกต่อยกลับมา

- การดื่มสุรา เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ผูกพันกับการดำเนินชีวิตของชาวไทยในในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานเส่นเรือ งานศพ งานทำบุญบ้าน เป็นต้น ชาวบ้านมักจะดื่มสุรา เจ้าของงานจะเลี้ยงดูแขกที่ไปร่วมงานโดยการให้ดื่มสุรา นอกจากนี้หากมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะชักชวนกันดื่มสุรา อย่างเช่น เมื่อมีคนรู้จักคุ้นเคยสนิทสนมกันมาที่บ้าน หรือมีแขกต่างถิ่นมาเยี่ยม หรือญาติพี่น้องกันกลับมาจากทำงานต่างจังหวัด ส่วนใหญ่ผู้ชายนิยมดื่มกันมาก บางครั้งดื่มแล้วมีการทะเลาะวิวาท หรือมีการเมาอาละวาดในหมู่บ้าน จนบางครั้งทำให้มีเรื่องบาดหมางใจกันในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีหลายครัวเรือนที่มีทั้งสามี-ภรรยาชอบดื่มสุรา จนทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข ฐานะยากจน มีหนี้สินมาก ทะเลาะวิวาทกันบ่อย พวกนี้ได้หาวิธีเลิกดื่มสุราโดยการทำพิธีตามอาจารย์ที่ตนเคารพนับถือคล้ายว่าเป็นการให้คำสัตย์ว่าจะไม่ดื่มสุราอีก หากทำผิดคำสัตย์ก็จะเกิดอันเป็นไป หลายคนเลิกได้ และยอมรับว่าครอบครัวมีความสุขขึ้น แต่โดยทั่วไปชาวบ้านยังนิยมดื่มสุรา

- การเล่นการพนัน เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่น่าเป็นห่วง เพราะมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นค่านิยม การเล่นพนันมีมากขึ้นกว่า 25 ปีที่แล้วมาก การพนันที่พบในหมู่บ้านได้แก่ การเล่นไพ่ การเล่น หวยเถื่อน การเล่นมวยตู้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจของครัวเรือนและชุมชน

- การติดยาเสพติด มีมากขึ้นกว่า 25 ปีก่อน เด็กหนุ่มบางคนในหมู่บ้านติดทินเนอร์ และยาบ้า ที่กำลังระบาดมากในหมู่บ้าน ปัญหามักเกิดจากการอยากลองเพื่อความสนุกสนาน นอกจากนี้

ยังมีปัญหาเรื่องผู้สาว การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน การหนีตามกันของหนุ่ม-สาวมีมากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก

โดยสรุปแล้วผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ปรากฏให้เห็นในบ้านคลองวัดไร่ ได้แก่ การเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านการส่งเสริมการศึกษาให้บุตรหลาน การยอมรับสิ่งใหม่ การรู้จักการวางแผนครอบครัว และทัศนคติต่อการพัฒนาหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ของรัฐบางส่วน การยอมรับการแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การปฏิบัติของครัวเรือนเรื่องการไปวัดทำบุญต่าง ๆ การเชื่อฟังผู้อาวุโสและปฏิบัติต่อผู้อาวุโส และปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็ส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบ ด้านบวกก็คือให้ชาวบ้านโดยทั่วไปมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ด้านลบคือประเพณีวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปและมีแนวโน้มของปัญหาสังคมในหมู่บ้านมากขึ้นด้วย

